הישיבה השלוש־מאות־וחמישים של הכנסת השניה

יום רביעי, ב' שבט תשי"ד (6 ינואר 1954)
ירושלים, בנין הכנסת, שעה 11.10

א. שאילתות ותשובות

היו"ר י. שפרינצק:

אני מתכבד לפתוח את הישיבה השלוש מאות וחמישים של הכנסת השניה. בראשונה נשמע שאילתות ותשובות.

1. מחיר החלב

חברת־הכנסת א. רזיאל־נאור שאלה את שר־המסחר־והתעשיה ביום ח' באלול תשי"ג (19 באוגוסט 1953):

1. האם נכון הדבר שמשרד־המסחר־והתעשיה עיבד תכניות להוזלת מחיר החלב בשיעור של 50 פרוטה לכל ליטר?
2. מה הסיבה שאין המשרד מבצע תכנית זו?
3. מה מידת האמת בידיעה שהופיעה בעתונות — על התערבות „תנובה" ולחצה לביטול תכנית ההוזלה?
4. האם יסכים השר לדעה האומרת כי במצב התזונה הקיים, בצמצום ניכר בחמרים חלבוניים מהחי, בשר, ביצים — נודעת לחלב חשיבות מרובה כמזון בסיסי, שערכו רב לבריאות העם, הילדים והנוער?
5. מה יש בדעת השר לעשות להוזלת מחיר החלב, למען יוכלו השדרות הרחבות של הציבור ליהנות ממזון חשוב זה?

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

1. השאילתה מתייחסת לתקופה של חודש אלול. נכון הדבר שבגלל ערכו התזונתי החשוב מאד של החלב ומחירו הגבוה, חשב משרדנו להגדיל את הסובסידיה לחלב, לשם הוזלתו לצרכן, אך לצערי, בגלל קשיים כספיים בעיקר, לא עלה בידנו לבצע תכנית זו.

כידוע, עולה הסובסידיה הניתנת לחלב בערך 300,000 — 350,000 ל"י לחודש.

2. תשובתי בסעיף הקודם כבר עונה על סעיף 2 של שאלתך.

3. הממשלה דנה בכל קומפלכס הבעיות המתעוררות עם העליה העונתית הגדולה הצפויה באספקת החלב בעונה הקרובה. נראה כי ביטול חלקי או מלא של תערובת עם תמיסה מאבקת חלב בעצמו, לא יאפשר עדיין, במצב הכלכלי של חלק גדול מהישוב, קליטה מלאה של כל כמות החלב הטבעי שתיוצר. נצטרך בשיקולינו להביא בחשבון את מקומו החשוב של ענף הרפת במבנה המשק החקלאי שלנו, בחשיבותו העליונה מבחינה תזונתית של המצרך, למען הזנת הציבור ובריאותו, וכן את השפעת המחירים לגבי הוצאות המחיה של המשפחה.

הודעה מוסמכת על סידורים מתאימים תפורסם בבוא העת, ברבים.

2. מחיר העופות הנמכרים לבתי־ההארחה

חבר־הכנסת ר. פלדמן שאל את שר־המסחר־והתעשיה ביום כ"ה בכסלו תשי"ד (2 בדצמבר 1953):

עם החלטת משרד־המסחר־והתעשיה למכור 25% מהעופות המגיעים לשווקים לבתי הארחה במחיר יותר גבוה מאשר המחיר של 2.400 ל"י שנקבע לקילוגרם עופות המחולק לצרכנים במנות קצובות, נקבע המחיר לקילוגרם עופות בשביל בתי־הארחה ל־4 ל"י.

משרד־המסחר־והתעשיה החליט משום־מה למסור את מכירת העופות לבתי־הארחה לכמה עשרות מוכרי עופות בארץ.

התאחדות הסוחרים הכללית הטילה על מוכרי העופות הנ"ל מס מיוחד בשיעור של 400 פרוטה לכל ק"ג הנמכר לבתי־ההארחה.

ביום כ"א בחשון שנה זו (30 באוקטובר 1953) פנה איחוד הסוחרים בישראל בשם הארגון הארצי של מוכרי העופות, שליד „האיחוד" בהצעה למכור את העופות לבעלי בתי־הארחה במחיר של 3 ל"י וחמש מאות פרוטה לקילוגרם במקום המחיר של 4 ל"י הק"ג.

ההצעה הנ"ל למכירת עופות במחיר של 3 ל"י וחמש מאות פרוטה תביא להוזלת המחיר ב־12½%.

1. האם אין כבוד השר רואה בשיטה הנ"ל של קביעת מחיר של 4 ל"י לק"ג עופות ותשלום מס מיוחד של 400 פרוטה מכל ק"ג עופות להתאחדות הסוחרים, עול משוע? —

א) כלפי החקלאי שאתו עומד משרד־המסחר־והתעשיה על המקח על כל פרוטה ופרוטה של תוספת למחיר העופות;

ב) בהעלאת המחיר של מנת העוף לאוכל בבתי הארחה ב־12½% ללא כל הצדקה, ובאילוץ הצרכן, האנוס לאכול במסעדה, לשלם מס להתאחדות הסוחרים.

2. האם אין השר רואה כדחוף ביותר להורות:

א) להפסיק תיכף ומיד את התשלום המיוחד של 400 פרוטה לק"ג עוף להתאחדות הסוחרים?

ב) למסור את מכירת העופות לבתי הארחה לכל מוכרי העופות המוכנים לשווק את העופות במחיר של 3.500 ל"י, דוגמת מכירת העופות לחולים הנעשית באמצעותם של כל מוכרי העופות?

3. האם אין לדעת השר למנות, תיכף ומיד, ועדת חקירה שתחקור כמה כספים שולמו על־ידי מוכרי העופות להתאחדות הסוחרים, ומה נעשה בכסף הזה המגיע לפי השמועה לעשרות אלפי לירות?

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

א. המחיר לעופות הנמכרים למסעדות נקבע על־ידי ועדה בינמשרדית, ובה השתתף גם בא־כוח משרד־החקלאות, שראה את המחיר כמתאים.

ב. המכירה נמסרה למספר מצומצם של תחנות כדי לאפשר פיקוח על מכירת העופות למסעדות במחיר המוגדל שנקבע.

ג. הטלת מס על תחנות אלה מטעם הארגון שבעלי התחנות משתייכים אליו נעשית, כמובן, לפי הסדר פנימי על דעת הארגון ועלולה להוכיח, כי בעלי התחנות האלה הפיקו

רווחים בלתי־רגילים ממכירת העופות למסעדות, ושהארגון ידע להטיל עליהם חלוקת הרווחים האלה.

ד. משרדי עומד בפני סידורים חדשים בשיווק עופות ומוכן לשקול את ההצעות שהוגשו על־ידי הארגון שנזכר על־ידי בעל השאילתה.

3. מינויו של י. בן־דוב כמפקח על המחירים בחיפה

חבר־הכנסת ח. רובין שאל את שר־המסחר־והתעשיה ביום ג' בטבת תשי"ד (9 בדצמבר 1953):

בקשר עם הפעולה המשפטית המתנהלת נגד מר י. בן־דוב לפני בית־המשפט המחוזי בחיפה, על גניבה ועל עבירות נוספות, אבקש מכבודו לענות לי:

1) על־ידי מי נתקבל מר י. בן־דוב לעבודה במשרד־המסחר־והתעשיה, ועל־ידי מי נתקבל לתפקיד של מפקח על המחירים בחיפה?

2) מתי נתקבל מר י. בן־דוב לעבודה בשירות המדינה, ומתי נמסר לו התפקיד של פיקוח על המחירים בחיפה?

3) מה היו הקוואליפיקציות המיוחדות של מר י. בן־דוב לתפקיד של מפקח על המחירים בחיפה?

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

1. מר בן־דוב התקבל על־ידי המפקח על המזונות במחוז חיפה והשומרון (מר א. שכנאי).

2. א) התקבל לשירות המדינה ביום 1 באוגוסט 1948.

ב) הועבר לתפקיד מנהל אגף המחירים ביום 1 ביוני 1949.

3. בטרם היכנסו לעבודה הועסק כמנהל מחלקת המחירים של חברת „ספינני", חיפה (לפי שאלונו האישי).

4. ביצוען של החלטות הממשלה בענין גידול חזירים

חבר־הכנסת מ. חזני שאל את שר־המסחר־והתעשיה ביום ג' בטבת תשי"ד (9 בדצמבר 1953):

ביום כ"ה בתמוז תשי"ג (8 ביולי 1953) הודעת מעל במת הכנסת בשם הממשלה כי הממשלה קיבלה את ההחלטה הבאה בענין גידול חזירים:

א. להגביל גידול חזירים בשטח מסויים.

ב. מוסדות הממשלה, כולל צה"ל, לא ימכרו שיירי מזון למגדלי חזירים.

ג. משרד־המסחר־והתעשיה לא יספק כל מספוא למגדלי חזירים.

ד. משרד־המסחר־והתעשיה יאסור קיום בתי־חרושת לנקניק חזיר, אם יראה בכך תועלת להגבלת גידול חזירים.

רבים פקפקו מלכתחילה ביעילותה של הדרך הזאת, אך ניסו להאמין שאולי יהיה בה משום תיקון חלקי והתייחסו להחלטת הממשלה כאל נסיון אשר יהיה צורך לבדוק את תוצאותיו כעבור זמן־מה. אתה עצמך קיבלת הנחה זאת והודעת בוועדת־הפנים על כך. הכנסת קיבלה לתשומת־לבה את ההודעה הנ"ל.

ברם, לפי הידיעות המגיעות מכל הצדדים, לא זו בלבד שלא נעשה כלום לביצוע החלטת הממשלה בצמצום נגע החזיר, אלא שמאז ההחלטה ועד היום פשה הנגע והחזיר נועץ יותר ויותר את צפרניו בשוקי הארץ, חנויותיה ומסעדותיה.

בינתיים פרסמו העתונים שלמשלחת הרבנים, שהתייצבה לפניך בנידון זה, אמרת:

א. כי שלחת הודעות לכל מגדלי החזירים כי עליהם להעביר את דיריהם לאזור סגור בסביבת נצרת תוך חדשיים, אולם לא נענית.

ב. בלי חוק מפורש מטעם הכנסת שיאסור את גידול החזיר והמסחר בו במדינה, אינך רואה אפשרות לבצע את החלטת הממשלה לצמצם את גידול החזיר ולהעביר את כל דירי החזירים לאזור סגור בסביבת נצרת.

1. מה הן התקנות שפרסמת ברשומות בקשר לביצוע ההחלטה הזאת, מתי פורסמו ומה תכנן?

2. כמה צווי החרמה הוצאת מאז ההחלטה ועד היום?

3. כמה דירים נסגרו וכמה חזירים הוחרמו על יסוד ההחלטה הנ"ל, ומה הם הענשים שהוטלו על המסרבים?

4. האם נסגרו בתי־החרושת לנקניק חזיר, ואיזה ענשים הוטלו על בעליהם?

5. האם גם לגבי החלטות אחרות מסתפקת הממשלה, או משרדיה, במשלוח הודעות בלבד לנוגעים בדבר וממתינה ב„שב ואל תעשה" כשאינה נענית?

6. לאור ההשתלשלות הנ"ל ובהתאם להודעותיך דלעיל, מתי יש בדעת הממשלה — לאחר התוצאות ב„תקופת הנסיון" — להביא לפני הכנסת הצעת חוק מתאימה בענין זה?

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

א. ב„תשומות" לא פורסמו כל „תקנות" בקשר לביצוע החלטות הממשלה בענין גידול החזירים, אלא פורסם בעתונות צו מוקדם המחייב מסירת פרטים על גידול, ולאחר זאת נמסרו לידי בעלי הדירים צווים אישיים.

ב. במסגרת החוק הקיים אין מקום להוציא צווי החרמה בנידון, ועל כן המשרד לא הוציא אותם, אלא הכין תיקים לתביעה משפטית נגד כל אלה אשר לא מילאו אזהרי הוראות המשרד.

ג. סעיף ב' עונה לשאלה זו.

ד. החלטות הממשלה אינן מחייבות איסור אוטומאטי של בתי־חרושת לנקניק חזיר, ומשאירות לשיפוט המשרד לקבוע באיזו מידה יהיה צורך בצעד כזה. את הצורך אפשר לקבוע רק אחרי גמר הפעולות המוקדמות הנזכרות בהחלטות הממשלה.

ה. לפי הידיעות אשר בידנו, מתחסל כשליש הדירים הקיימים, בעוד ששני שלישים יועברו לשטח שנקבע בהחלטות הממשלה.

היו"ר י. שפרינצק:
שאלה נוספת לחבר־הכנסת חזני.

מיכאל חזני (הפועל המזרחי):

האם כבוד השר אינו סבור שהמצב הקיים פוגע בשמה הטוב ובכבודה של הממשלה ושל המדינה בעיני הרבה מאוד רחי הארץ ובעיני יהדות התפוצות?

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

אינני בטוח שעלי לענות על השאלה אם אני סבור שהמצב הקיים פוגע במשהו או במישהו. אני חייב לענות על השאלה אם המשרד ביצע את החלטות הממשלה — וזאת עשה המשרד.

5. מנות הבשר לתושבים

חבר־הכנסת ח. רובין שאל את שר־המסחר־והתעשיה ביום י"ז בטבת תשי"ד (23 בדצמבר 1953):

א. מה היא מנת הבשר הקצובה שחולקה לאזרחי המדינה בחודש אוקטובר 1953 ובחודש נובמבר 1953?

ב. מהי הכמות הכללית של מנות הבשר אשר חולקו לאזרחי המדינה ב־11 החדשים מינואר 1953 ועד נובמבר 1953?

ג. מה היא מנת הבשר המגיעה בדצמבר 1953 לחלוקה?

ד. מה הם הסיכויים לחלוקת בשר במנות קצובות לשלושת החדשים ינואר—פברואר—מארס 1954?

ה. מה הוא מקור הנקניק הנמכר באופן חפשי במחיר של 6—7 לירות הקילו? האם מחיר זה נקבע על־ידי משרד כבודו?

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

א. בחודש אוקטובר 1953 התקיימו 2 חלוקות בשר לאוכלוסיה, של 100 גרם כל אחת.

ב. במשך 11 החדשים ינואר—נובמבר 1953, חולקו 16 חלוקות לאוכלוסיה, כל אחת של 100 גרם.

אם נביא בחשבון כולל גם את ההקצבות המיוחדות (בתי־חולים, חולים, פועלי נמל, עובדי עבודה גופנית קשה, נשים הרות וכו') נותן הממוצע את המספרים הבאים:

235 גרם בשר בקר לנפש לחודש (בממוצע), 189 גרם עוף לנפש לחודש (בממוצע), 39 גרם נקניק לנפש לחודש (בממוצע).

ג. בחודש דצמבר לא התקיימה כל חלוקה לאוכלוסיה.

ד. סיכויי החלוקה לשלושת החדשים הבאים הם: בינואר — חלוקה אחת, בפברואר — חלוקה אחת, במארס — עדיין אי־אפשר לקבוע.

ייתכן שבשני החדשים הראשונים וגם בחודש מארס תתקיימנה יותר מחלוקה אחת לחודש. דבר זה תלוי, בין היתר, בזה, אם אפשר יהיה להמשיך במשלותי הבשר מחבש, שנפסקו זמנית עקב ההסגר בסואץ.

ה. המקורות העיקריים הם חבילות המזון (מחברות חבילות השי, או אלה המתקבלות בדואר), עולים חדשים, ומלחים של אניות זרות ואולי אף ישראליות. מכיוון שמסחר זה אינו חוקי, הרי שהמחיר נקבע לא על־ידי משרדי.

היו"ר י. שפרינצק:

בנוגע לשאילתות היום, אני מוצא לנכון לחזור על בקשתי בהתאם לתקנון, שהשאילתות תהיינה קצת יותר קצרות. אם יש שאלה נוספת, אפשר להציג אותה במיוחד. קריאת השאילתה עצמה היא עבודת עיון גדולה גם לחברי־הכנסת. אני מבקש לחזור לנוהג שלנו.

ב. הצעות לסדר־היום

1. כתבי־העת הלועזיים

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עוברים להצעות לסדר־היום. רשות־הדיבור לחבר־הכנסת זיסמן להצעתו לסדר־היום בדבר התפשטות כתבי־העת הלועזיים במדינה.

שלום זיסמן (הציונים הכלליים):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. בתקופת בראשית של התיישבותנו בארץ ראו פטריוטים יהודים צורך בהקמת גדודי מגיני השפה העברית, מתוך חשש למעמדה של השפה הלאומית בתהליך התחדשותנו כעם. ואמנם היתה סכנה נשקפת לעברית. אוצר המלים לשימוש החיים היום־יומיים היה דל. מוסדות־החינוך היו מעטים וחלשים, ועובדת קיומו של ה"קולטר קאמף" מעידה על בעיה שהיתה קיימת והצדיקה משום כך את מלחמתם ההיסטורית של נאמני השפה העברית.

בהעלותי היום את בעיית התפשטות העתונות הלועזית, שמח אני לציין שאין סכנה נשקפת חס וחלילה לשפה העברית, למעמדה ועתידה. להיפך: היא עובדה בלתי־מעורערת בהווה, יסודותיה התעצמו, שרשיה העמיקו והסתעפו ועתידה מובטח. העובדה שבארצנו מופיעים עתה כתבי־עת נוספים לשפה העברית ב־24 שפות או צירופי שפות, גם היא מוכיחה כי אין סכנה לאומית מבחינת השפה נשקפת מריבוי זה. גם מבחינת שלמותו של עם על יסוד לשונו אין מקום לדאגה. יודעים אנו שהעם השווייצארי המדבר בארבע לשונות — עם אחד הוא: והאנגלים והאמריקנים המדברים בלשון אחת — שני עמים הם. לכן אין אני חושש לסכנה לשפה העברית.

הנני בא להתריע על ההתפשטות המופרזת של כתבי־עת בלעז מתוך חמש ההנחות הבאות, והכוונה היא לכלל, ובדרך שישנם גם יוצאים מן הכלל:

1) היא מחבלת ומאיטה את קצב הקליטה הרוחנית של העלית הגדולה בשנים האחרונות.

2) היא פוגעת ומורידה את הרמה התרבותית של המוני העולים על־ידי שימוש בכתיבה קלוקלת ובפרסום ספרות מפוקפקת בצורת חוברות לועזיות.

3) היא הפכה למקור רווחים שלהשגתם מרשים לעצמם העוסקים בדבר להשתמש באמצעים פסולים.

4) במקום לקרב ציבור גדול של אורחי מדינה למקורות היצירה הרוחנית ולצינורות הביטוי העברי, לספרות, לתיאטרון, לעתונות ולרדיו — היא מרחיקה או משהה את התקרבותם.

5) מבחינה מסויימת הפכה העתונות הלועזית לגורם אנטי־ציוני, הגובל לעתים בעידוד לבריחה מן הארץ.

יש בידי סטאטיסטיקה המוכיחה כי לעומת 119 כתבי־עת בעברית מופיעים 104 בלועזית, היינו 47%. בתפוצת עתונות הבוקר עולה התפוצה הלועזית על העברית: 103 אלף טפסים לעומת 101 אלף בעברית יום־יום. בעוד שחלק ניכר של כתבי־עת בעברית, לא יומיים, מהווים ספרות מקצועית המגיעה באופן טבעי לחוגים מצומצמים, הרי הרוב המכריע של העתונות הלועזית מכילה חדשות וספרות מושכת שהפכה למזון רוחני המוני יום־יומי.

מי אשם בדבר? מי עודד את התופעה השלילית הזאת? — ייאמר־נא ראשית כל באחריות מוחלטת, כי כולנו אשמים; כל נציגי המפלגות המכונסים בבית זה, כולל מפלגתי, כולם נתנו יד לריבוי מזיק זה. הבחירות לכנסת התקיימו בזמן שזרמי העליה נהרו במלוא התנופה, וכל מפלגה שאפה להקים בשבילה במות וצינורות תעמולה והסברה כדי לפנות אל

הבוחר בשפתו. כאשר נוסדו העתונים — הושקעו מאמצים לקיימם ואף לפתחם.

אולם לאחר שכולנו חטאנו עד כה, אין סיבה שנמשיך בכך ומטרת הבאת הצעתי לסדר־היום היא להפסיק את השׂתיקה בענין רציני זה, ולחפש במשותף דרך לתיקון המצב.

מן הראוי שבטרם נחליט על אמצעים שיש לנקוט בהם, נענה על שתי שאלות: ראשית — המכירים אנחנו בצורך לבוא לעזרת העולה החדש ולאפשר לו בתקופה הראשונה לבואו ארצה להשתמש בשפת ארץ המוצא שלו? שנית — האם על־ידי האמצעים שננקוט לא נפגע בחופש הביטוי, בחופש המלה המודפסת, באחת מאבני־היסוד של אמונתנו הליבראלית. התשובה על שתי השאלות ברורה בהחלט: הננו מכירים בזכותו של העולה החדש להשתמש בלשון הידועה לו, ואנו אף חושבים כי רשאי הוא לצפות לעזרתנו בשטח זה. גם בשאלת חופש העתונות אין כל סתירה; גם חסידי הליבראליזם האדוק ביותר מודים בחוק החיים, כי על מנת להבטיח חופש מוכרת להתקיים סדר מסויים.

אולם כל איש בישראל יכול לכתוב כל דבר בכל שפה שהיא ובכל עתון שהוא, ובלבד שבארץ יתרגם את דבריו לעברית. המצב שנוצר היום הוא, שהעתונות הלועזית הגיעה ליותר מ־400 אלף קוראים, עתונות זו מעוניינת לא ללמד את קוראיה עברית, מתוך חשש כי כל יהודי יודע עברית הוא בבחינת אבידה מוחלטת מבחינה כספית לעתונה. יתר על כן, אני מוכן להוכיח כי העתונות העברית מופלית לרעה לגבי העתונות הלועזית. יש בזה משום פגיעה בחופש הביטוי העברי, והרקע שלו הוא משקי וכספי טהור: בעוד שעתון עברי מעסיק צוות עובדים גדול (מ־30 עד 60 איש), משלם כספים לסוכנויות הידיעות, מצריך יותר נייר, משלם שכר־סופרים גבוה — הרי מספיק לו לעתון הלועזי מינימום כוח אדם (3 עד 8 איש,) פחות נייר, פחות דפוס, מינימום תשלום בעד ידיעות, שכן הוא מעתיק מהעתונות העברית. אם נוסיף שעל מחיר העתונות העברית קיים פיקוח ועל הלועזית לא, ומחיר העתון הלועזי במינימום הוצאותיו שווה או עולה על מחיר העתון העברי — נבין כי כאן קיים גורם בעל חשיבות גדולה, עסקית, המעודד את התפשטותה של הלועזית, ואין גם פלא שהוא הפך לאחד העסקים הפורחים ביותר במדינה. כך הגענו למצב, שלא רק בין המוני עולים חדשים אלא בכל שכבות הציבור השתרשה הלועזית. ישנם אנשים הגרים בארץ למעלה מ־30 שנה וטרם למדו עברית. רבות מנשי חברי־הכנסת אינן יודעות לקרוא את נאומיהם של בעליהן, וגם רוב נשי העתונאים אינן מסוגלות להבין את מאמרי בעליהן. אם כי האשה בדרך כלל הספיקה ללמוד מספר מלים מצומצם הדרוש לה לקניה בשוק ובחנות מכולת, הרי נעקרה עקרת־הבית מחיי העם. היא אינה מבינה את הכתוב בפתק שמביא לה ילדה מבית הספר.

ישנה תופעה שלילית נוספת — בדידות רוחנית, הסתגרות לשונית, התבדלות לשבטים. אם בעיר כמו לוד או רמלה, לאחר חמש שנים, מתחלקים 1400 קוראים של העתונות לעשׂר שפות — הרי גם מבעיה זו אין הכנסת יכולה להתעלם.

אינני יכול לבוא בתביעות ובביקורת כלפי הממשלה, כי שר־הפנים ממונה על ביצוע חוק מנדטורי המחייב אותו לתת רשיון לכל דורש, ואם העסק טוב הוא — רבים הדורשים. אני מבקש מהכנסת דיון בשאלה זו ואז אציע לה הצעות חיוביות. איני מבקש לסגור את העתונות הלועזית, איני מציע סאנקציות נגדן. יש לי הצעות חיוביות לפתרון בעיה זו, ואני מבקש שהכנסת תדון בשאלה זו.

שר־הפנים י. רוקח:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני אסיר תודה לחבר־הכנסת זיסמן על הרצאתו. אני מקווה שאוכל גם להיעזר בהרצאתו זו כשתופיע בסטנוגראמה, אני רק מציע שהסטנוגראמה תיתן גם את החלק שנשמט מן הנאום שלא גמר אותו.

אני עונה על הצעה זו, מפני שהחוק למתן רשיונות לעתונים נתון בידי, אבל למעשה יש לי שותף חשוב ונכבד, החביב עלי מאד — שר־התינוך, שהוא שותף לי בצרה ועצה. שאלה זו התעוררה לפני שבועות אחדים בוועדת השרים לענייני פנים ושירותים. אני מקווה, שחברי־הכנסת יודעים שיש בממשלה מוסד המטפל בכל שאלות השירותים והפנים, ושם יעובדו ההצעות, שאולי ידרשו חקיקה מיוחדת, כדי לשים גבול וסייג להתפשטות העתונות הלועזית, שתצטמצם לעניני העתונות בלבד ולא לעניני השפה בכלל.

כשם שנחוצה לנו גאולת האדמה, גאולת המשק — כך נהוצה לנו גם גאולת השפה, שנרכשת לא מעט על ידי קריאת עתונים, והמצב בשטח זה הוא עגום למדי. לכן התעוררה שאלה זו בממשלה באמצעות הוועדה שהזכרתיה.

חבר־הכנסת זיסמן כבר מסר מספרים שקיבל ממשרד הפנים בלא רשותי, אבל זה איננו משרד סגור. מספר העתונים הוא גדול מדי לפי דעתי, אם כי אני שייך לקבוצה הליברלית בכל הנוגע לעולים החדשים. אבל הייתי פועל בלא רחמים נגד אלה המפיצים או קוראים את העתונות הלועזית לאחר מספר רב של שנות מגורים כאן. אני רוצה להביא בפניכם את התמונה העצובה של — 119 כתבי עת עבריים לעומת 104 לועזיים; עתונים יומיים עבריים — 16, לועזיים —7. עתונים המופיעים למעלה מפעם אחת בשבוע — בעברית 1, בלועזית — 28. אינני כל כך נוח במתן רשיונות, אבל החוק אינו מאפשר לי שלא לתת רשיונות, כי החוק אינו עומד לגמרי לצד הממשלה והשר המטפל בדבר. אפשר לחשוב, שחלק ניכר מ־28 העתונים הם למעשה עתונים יומיים, כי הם מופיעים 4 פעמים בשבוע, וישנם מקרים ששני עתונים מתחברים יחד ומוסיפים להופיע בסוף השבוע.

בענין זה נצטרך לדון בכנסת, ומצדי אין כל התנגדות שתוך חודש אדר, ואני מתאר לי שזה יהיה אחרי ט"ו בשבט...

אליהו־משה גנחובסקי (הפועל המזרחי):

איזה מחודשי אדר?

שר־הפנים י. רוקח:

אני משאיר זאת לנשיאות הכנסת.

אבל אני חושב שתוך חדשי אדר צריך להתקיים הדיון המעשי לכבודה של העתונות העברית, לתפארתה ולהגבלת התפוצה של העתונות הלועזית, אני מקווה שעד אז כבר יהיו ההצעות של ועדת השרים בשאלה זו, כי אני יודע שחברי שר־החינוך מתכונן לזה.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מבין מדברי השר שהוא מסכים לעריכת דיון. האם בעל ההצעה מסכים לדחות את הדיון לחודש אדר?

שלום זיסמן (הציונים הכלליים):

כן.

היו"ר י. שפרינצק:

אם כן, נתקבלה ההצעה לדון בהצעה זו במליאת הכנסת.

2. הספר העברי

היו"ר י. שפרינצק:
אנו עוברים להצעה מס' 482 של חבר־הכנסת רפאל.

משה סנה (סיעת־שמאל):
אם יש הסכמה בין המציע ובין השר, אין זאת אומרת שהבית מסכים.

היו"ר י. שפרינצק:
בעל ההצעה הסכים לדחות את הדיון לחודש אדר ולא היתה התנגדות. רשות־הדיבור לחבר־הכנסת רפאל.

יצחק רפאל (הפועל המזרחי):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. המשבר החמור העובר באחרונה על הספר העברי לרגל תפוצתו המועטת בשל מחירו הגבוה וחוסר האפשרות לעמוד בהתחרות בספר העברי הבא מהחוץ והספר הלועזי הזר המציף את ארצנו, שימש עילה ויסוד להחלטת הממשלה מיום י"ב באדר תשי"ג למנות „ועדה לחקר המצב של הספר העברי והצעת דרכים להוזלתו". ועדה זו, שהורכבה על־ידי הממשלה מאנשי־ספר נודעים ויודעי־דבר — בראשותו של הרב פרופסור שמחה אסף ז"ל, והצו על מינויה נתפרסם על־ידי שר־המשפטים בילקוט הפרסומים מיום כ"ה באדר תשי"ג — עשתה עבודה מקיפה ויסודית. התוצאות של חקירות הוועדה ומסקנותיה, שהוגשו לשר־החינוך־והתרבות בקונטרס מפורט וממצה, שהנן פרי בחינה מדוקדקת של הבעיה לכל צדדיה, מחייבות את הממשלה להתחשב בהן ולקבל את ההמלצות, הלכה למעשה.

הוועדה קובעת בין השאר: הספר העברי נמצא במצב קשה. קוני הספר העברי מתמעטים והולכים ואילו רוכשי הספר הלועזי מתרבים יותר ויותר — — — הספר נתייקר בהרבה בשנים האחרונות ולכן נצטמצמה תפוצתו.

שני גורמים עיקריים רואה הוועדה להוזלת הספר: א) הסר פקת נייר למלוא התצרוכת; ב) פטור הנייר וחמרי הכריכה ממכס ומקרן־ההשוואה. ולכן היא תובעת להכיר בספר כמצרך חיוני, שיש לשחררו ממסים וממכס, כי כל הזקוק לספר הריהו בשבילו מצרך חיוני, כי „לא על הלחם לבדו יחיה האדם". וכאן, בפרק זה, ניכר ניסיוחו של יושב הראש הוועדה הרב פרופסור אסף ז"ל, המצטט את הגאון מקשטיליה רבי יצחק קנפנטון, שחי לפני 500 שנה: „והיו חייך תלויים לך מנגד" — זה המשתמש בספרים שאולים. אנו קרואים „עם הספר" ותואר זה מחייב. עלינו ללמוד ממעשי אבותינו. אף בימי־הביניים היו קהילות ישראל זקוקות לכספים מרובים כדי למלא את צרכיהן הרגילים והבלתי־רגילים, ולשם כך הטילו על חבריהן מסים מרובים: מס עסקים, מס רכוש, מס מות־רות וכו', אולם מנהג קדמונים הוא שאין להטיל מס על ספרים. וטעם נתנו לדבר: התורה נקראת חרות ואין להטיל עול מלכות עליה.

לעומת זאת מפלה ממשלתנו לרעה את הספר העברי שלנו. הספרים המובאים מהחוץ פטורים מכל מכס. על יסוד ההסכם שבין הממשלה לשגרירות האמריקאית על הכנסת ספרים מארצות־הברית הפטורים ממכס ומקרן־ההשוואה, הובאו לארץ כמויות עצומות של ספרים לועזיים. בו בזמן שכל המחזור השנתי בשוק הספר העברי הגיע ל־3 מיליון ל"י, נכנסים ספרים לועזיים לארץ בסכום של 2 מיליון דולר. כשנקבע השער של לירה־דולר הועלה השער לנייר לדולאר — 1.800 ל"י. זה מייקר את הספר כאן ומחסל כל אפשרות ממשית לייצא את הספר שלנו. במקום שמדינת־ישראל תספק ספרים לגולה, הרי מוצף השוק שלנו ספרים מתוצרת־חוץ. ספרי־קודש נדפסים בארצות־הברית מתוך הנחה ש־25% מהם יופצו במדינת־ישראל.

מכל אלה הטעמים נתבעה הממשלה לסייע להוזלת הספר החיוני על־ידי פטור ממכס ומקרן־ההשוואה לנייר ולחמרי כריכה, ולעודד את יצוא ספרינו לחוץ־לארץ.

הממשלה התעלמה לחלוטין מעבודת הוועדה והמלצותיה. היא גנזה אותם כאילו לא היו. מאז הוגשו מסקנות הוועדה נתייקר הנייר עוד יותר בשל שינוי שער החליפין. ואם זכינו עתה לבית־חרושת משלנו, שיוכל לספק את כל תצרוכת הנייר לספר העברי, והממשלה היתה יכולה לתרום משהו ממשי לפתרון הבעיה — היא עושה את ההיפך מזה. מתיר הנייר מתוצרת שלנו הוא גבוה למדי — טונה של נייר נטול־עץ, הנחוץ לספר, יעלה ב־720 ל"י והאוצר מטיל תשלום בלו של 180 ל"י על כל טונה, ויצא מחירה 900 ל"י. הספר מופלה לרעה לעומת העתונים היומיים והפריודיים, העבריים והלועזיים, שהוכרו כנושאי תרבות חיוניים ועל הנייר בשבילם לא יוטל בלו. מדינת־ישראל — בני „עם הספר" — היא כמעט היחידה שלא קיבלה את החלטות הוועידות הבינלאומיות של הסופרים והמ"לים, השוללות הטלת מסים על יצירות ספרותיות — ואצלנו מטילים בלו על הספר כעל יין.

הכנסת אינה יכולה להתעלם ממצב עניינים זה. עליה לתבוע מאת האוצר ויתור על 150 אלף ל"י, שיקבל לפי המשוער מהבלו מ־1000 טונות הנייר הדרושים לספר העברי. אל נתעלם מתביעתה של אגודת הסופרים שלנו, שוועידתה האחרונה הביעה את התמרמרותה על מדיניות הממשלה ביחס לספר העברי המקורי הפוגעת בו קשות ומפלה אותו לרעה מן הספר הלועזי. הממשלה חייבת להפסיק את יבוא הספרים המתחרים בספר מתוצרת הארץ.

תשמע הכנסת סקירה מוסמכת מפי שר־החינוך־והתרבות וישמיעו חברי־הכנסת את דעתם ודעת שולחיהם על בעיה נכבדה זו. אני מציע דיון קרוב על שאלת הספר העברי בכנסת.

שר־החינוך־והתרבות ב. צ. דינור:
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. הדין־וחשבון של הוועדה, שידידי המנוח, הפרופסור אסף, עמד בראשה, הוא באמת דין־וחשבון מצויין הסוקר את המצב מכל צדדיו. אבל ההנחה היסודית שלו, וכמעט כל ההצעות של הוועדה היו קשורות בבעיות החורגות מן המסגרת בה יוכל שר־החינוך־והתרבות לטפל. אולם במה שיכולנו לטפל — טיפלנו.

מצדי אין כל מניעה לדון בכנסת בשאלה שעורר חבר־הכנסת רפאל. אני מסכים שהכנסת תקדיש ישיבה מיוחדת לדיון על בעיות העתונות הלועזית, הספר העברי והתרבות העברית. אני נכון ואינני מתנגד לכך.

היו"ר י. שפרינצק:
האם המציע מסכים שהדיון בשאלת הספר העברי ישולב בדיון על העתונות הלועזית?

יצחק רפאל (הפועל המזרחי):
אני מסכים — ומודה.

3. חוק לתיקון חוק הבחירות לכנסת, תשי"ד — 1954 *)

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עוברים להצעת חבר־הכנסת בדר — הצעת חוק לתיקון חוק הבחירות לכנסת.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

אדוני־היושב ראש, חברי הכנסת. אני מבקש להעמיד על סדר־היום של הכנסת הצעת חוק לתיקון חוק הבחירות לכנסת. הצעה זו אינה מתכוונת ליצירת יתרונות כל שהם למפלגה זו או אחרת, אלא מתכוונת באמת לאינטרס הממלכתי של המדינה.

חוק הבחירות לכנסת השניה הוא חוק המחייב גם בנוגע לכל בחירות אחרות לכנסת, עד שהכנסת לא תשנה אותו. החוק הזה קובע בחירות לכנסת השלישית אחרי תום כהונתה של הכנסת השניה — אחרי ארבע שנים. לפי המצב הקיים אפשריות בחירות מוקדמות רק אם ישנו חוק מיוחד, חוק אד־הוק, הנסיונות של החדשים האחרונים הוכיחו, שיכול להיות מצב שאינו לכבוד המדינה ואינו לטובתה. הממשלה התפטרה בעצם לפני שלושה חדשים, שכן מר בן־גוריון הודיע, אמנם באופן בלתי־רשמי, אבל בגלוי על התפטרותו. באופן פורמאלי התפטרה הממשלה לפני חודש, ובמשך החודש הזה מכהנת ממשלה שאינה נושאת באחריות קולקטיבית לפי החוק.

מה פירוש אחריות הממשלה בפני הכנסת? פירוש הדבר — מצב בו הכנסת יכולה להביע לממשלה אי־אמון ולגרום להתפטרותה בהבעת אי־אמון. ממשלה אשר אי־אפשר להביע לה אי־אמון, אינה אחראית לא באופן קולקטיבי ולא בשום אופן אחר. זהו המצב הקיים — אל נשחק במלה „אחריות". לממשלה הזאת ישנה אולי אחריות מוסרית, אחריות בפני ההיסטוריה, אחריות בפני הבוחר, אבל אחריות פוליטית במובן של החוקה אין לה. זהו המצב.

עלי לומר כמה מלים גם בקשר לצורת הנסיונות לפתור את המשבר. בדרך כלל הפעולה לכונן ממשלה היא בידי אותו חבר־כנסת שהנשיא הואיל למסור לו את התפקיד. הפעם לא חבר־הכנסת הוא המרכז את הענין, אלא ישנן ועדות: ועדות של 5, ועדות של 2, ועדות של 4, ועדות מורכבות, ועדות מוגבלות, ועדות פאריטטיות, ועדות בלתי־פאריטטיות, ועדות דו־צדדיות וישיבות מרובעות — וממשלה אין.

במצב כזה צריך לפי דעתי להבטיח איזו מסגרת לתקופת מעבר. אני מציע לקבוע בחוק, שהזמן להקמת הממשלה יהיה חדשיים. אם יבוא פסימיסט וינקוב במספר של 3 חדשים — לא אתנגד, אבל צריך להיות גבול מסויים. והיה אם הממשלה לא תקום בתקופה זו, לאחר ההתפטרות של הממשלה הקודמת, יהא על הנשיא להכריז על קיום בחירות חדשות.

הצעה זו כוללת גם הוראות מפורטות איך לפעול במקרה זה. אני חושב שההוראות האלה מתקבלות על הדעת, אבל אינני רוצה להיכנס כאן לפרטים. אם יהיה דיון, אדבר על הפרטים. אבל אני רוצה שוב להדגיש את הצורך בהחלטה זו.

חוק זה לא יהיה מכוון נגד שום מיעוט ונגד שום רוב. הוא רק יכריח את האחראים לזרז במקצת את המשא־ומתן. הוא גם יבטיח לעם שלא יהיה מקום למצב שמתוך עקשנות של מתווכחים ועומדים על התנאים שלהם, מתוך בטחון של כל אחד שזולתו מוכרח לוותר לו, מתוך רצון של כולם להישאר בממשלה, אך בלי שום צורך לעשות זאת במועד — יתמידו בתפקיד ממשלה שהתפטרה, ואנו נעמוד שוב במצב שגם העתונות וגם הקהל כבר הגיבו עליו באופן השלילי ביותר.

שר־המשפטים פ. רוזן:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אין זה מתפקידי, אין זו סמכותי ואין ברצוני להתייחס אל הצעתו של חבר־הכנסת בדר במידה שהוא מבסס אותה על המצב האקטואלי שאנו נתונים בו עכשיו. כשאני מדבר כאן בשם הממשלה, אני חייב לומר שמבחינה קונסטיטוציונית אין כל קשר בין הממשלה לבין הרכבת ממשלה חדשה. אולי אפשר להצטער על זה, אולי אפשר לתאר הסדר קונסטיטוציוני אחר, אבל זהו המצב הקונסטיטוציוני היום.

את התפקיד להרכיב ממשלה חדשה הטיל בהתאם לחוק נשיא המדינה על חבר־כנסת. אם חבר־כנסת זה הוא במקרה ממלא־מקום ראש־הממשלה, הרי זה רק מקרה מבחינה קונסטיטוציונית. זה היה יכול להיות כל חבר־כנסת אחר. לממשלה בתור שכזו אין כל אחריות למצב שנוצר.

לצערי עלי להודיע לכנסת, שחבר־הכנסת משה שרת חלה ולא יכול להופיע היום; אחרת הוא היה עונה בוודאי בעצמו על הצעה זו לסדר־היום. ייתכן שהוא היה גם מוסיף פרטים בקשר למצב האקטואלי, אבל אין זה מתפקידי.

רק הערה אחת אני רוצה להעיר על מצב זה, הוא עשוי אולי לעורר דאגה, אולם בוודאי לא בהלה. גם חבר־הכנסת בדר הודיע, וזה נכון, שהתפקיד להרכיב את הממשלה הוטל על חבר־הכנסת משה שרת לפני ארבעה שבועות, ב־9 בדצמבר 1953, וגם הוא בהצעתו אינו מביא במנין איזו תקופה שקדמה להתפטרות הממשלה, ואולי היה בה כבר מעין מצב בלתי־נורמאלי במקצת. הממשלה התפטרה ב־9 בדצמבר 1953, ואפילו לפי הצעתו של חבר־הכנסת בדר יש למר שרת עוד זמן של חודש ימים להרכיב את הממשלה, ואני בטוח שזה יעלה בידו.

ובכן, אין כל טעם לבסס את החוק הזה דווקא על המצב השורר היום במדינה. קרה, והממשלה השניה התפטרה ב־14 בפברואר 1951 והממשלה השלישית הוקמה ב־11 באוגוסט 1951, זה היה מצב אחר לגמרי.

מבחינה אקטואלית אינני רואה כל צורך לדון היום בהצעת חוק זו. ולגוף הענין ברצוני לומר, שאני מתפלא על חבר־הכנסת בדר שלא הזכיר לפחות כי בעבר הוצעה הצעה להתיר משברים ממשלתיים ממושכים על־ידי פיזור הכנסת. רעיון זה אינו חדש, והצעה זו הוצעה לא־פעם על־ידי הממשלה דווקא. אמנם היא לא הוצעה בצורה אבסורדית כפי שעושה זאת חבר־הכנסת בדר, המציע, שאם תוך חדשיים מיום התפטרות הממשלה לא התחילה הממשלה החדשה לפעול, יש להכריז על בחירות חדשות לכנסת. לפי חבר־הכנסת בדר, אם ביום ה־59 מחברר כי אפשר לכונן את הממשלה תוך חמישה ימים, צריך בכל זאת לפזר את הכנסת. כל ההצעות הקודמות שהיו מבוססות על רעיון יסודי זה: התרת משבר ממשלתי על־ידי פיזור הכנסת, נתנו בכל זאת לנשיא־המדינה שיקול דעת מסויים ולא הכריחו אותו לפזר באופן אוטומאטי את הכנסת כעבור תקופה נוקשה וקבועה מראש.

---

*) נספחות.

אחת הממשלות הקודמות פירסמה עוד ב־14 בנובמבר 1950 הצעת „חוק תקופת הכנסת" ובה נאמר: „הגישה הממ־שלה את התפטרותה, ולדעת נשיא־המדינה נכשלו המאמצים לכונן ממשלה חדשה, רשאי הנשיא להכריז על קיום בחירות לכנסת חדשה, ותקופת כהונתה של הכנסת תסתיים ביום ההכרזה".

יוחנן בדר (תנועת החרות):
לא זאת היתה הכוונה.

שר־המשפטים פ. רוזן:

אני יודע שהכוונה היתה נכונה והגיונית ומתקבלת על הדעת, ולא היתה הצעה לפיזור אוטומאטי של הכנסת דווקא כעבור חדשיים. בכל אופן, עצם הרעיון היסודי הזה הובא כבר אז לביטוי על־ידי הממשלה. הדבר נראה לממשלה כל־כך חשוב, עד שראש־הממשלה בעצמו, מר דוד בן־גוריון, הביא את ההצעה הזאת לפני הכנסת ב־8 בנובמבר 1950. זה היה יום אחרי הבחירות המונוציפאליות, והוויכוח ה־ם מוש־פע מ„רעידת האדמה", כפי שחברים כינו את הבחירות ההן. ראש־הממשלה אמר בין השאר: „אנו מציעים כי ממשלה שהתפטרה, בין שההתפטרות באה מתוך הבעת אי־אמון מצד הכנסת ובין שבאה מתוך משבר פנימי בממשלה או מתוך סיבה אחרת, והנשיא נוכח לדעת, לאחר שניסה להרכיב ממ־שלה חדשה בהתאם לחוק המעבר, שהדבר לא ייתכן, רק במקרה זה אנו מציעים לתת רשות לנשיא להכריז על קיום בחירות חדשות לפני תום ארבע שנים, וביום ההכרזה נפסקת כהונת הכנסת".

אני חוזר ואומר: במידה שיש בהצעה דבר נכון ומוצ־דק, הוא אינו חדש; במידה שיש בה דבר חדש, הוא אבסורדי ובלתי־מוצדק.

יתר על כן, ד"ר בדר צריך לדעת שהכנסת דנה עכשיו באחד מחוקי היסוד, בחוק הכנסת, שעבר את הקריאה הרא־שונה ונמצא בדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט. חוק זה הוכן לקריאה ראשונה על־ידי ועדת החוקה, חוק ומשפט. בהכנת החוק הסתמך משרד־המשפטים על אותה הצעת החוק שפור־סמה על־ידי אחת הממשלות הקודמות ושציטטתי אותה, והציע לוועדת החוקה, חוק ומשפט את אותה ההצעה. ההצעה נתקבלה בוועדת־המשנה והובאה למליאת הוועדה בנוסח זה: „נשיא המדינה רשאי, בהכרזה שתפורסם ברשומות, לפזר את הכנסת, אם המאמצים לכונן ממשלה לא הצליחו במשך חודש ימים אחרי שהממשלה הקודמת התפטרה". סעיף זה נמחק לצערי על־ידי מליאת ועדת החוקה, חוק ומשפט. דווקא אנחנו הצענו את ההצעה הזאת. ואני חוזר ואומר, שלפי דעתי זוהי ההצעה המתקבלת על הדעת וההגיונית ביותר. כאשר חוק זה הובא לקריאה ראשונה בכנסת, הסעיף שנמחק על־ידי הוועדה, לא הופיע בו.

אולם עלי לציין, שלא ראיתי שהרעיון היסודי של התרת משבר ממשלתי על־ידי פיזור הכנסת נתמך עד עכשיו על־ידי מפלגת „חרות". בשעתו, כשמר בן־גוריון הציע מה שהציע, הופיע בוויכוח מי שהיה חבר־הכנסת מר בן־אליעזר, וקשה לומר שהוא התלהב מההצעה הזאת.

חוק הכנסת נמצא עתה בדיון בוועדת החוקה, חוק ומש־פט. אם חבר־הכנסת בדר רוצה להציע את הצעתו, ואם ירצה להציע את הצעתו בלי לעמוד על כך שהנשיא יצטרך לפזר באופן אוטומאטי את הכנסת כעבור חדשיים, ואם יתקרב אל ההצעות שהוצעו על־ידי הממשלה ועל־ידי משרד־המשפטים, הרי מקווה אני כי יקבל את תמיכתה של הממשלה שתורכב, ועל־כל־פנים יקבל את תמיכתו של חבר־הכנסת רוזן.

במידה שיש בהצעתו של חבר־הכנסת בדר נסיון הפגנתי להתגרות במי שהוטל עליו התפקיד לכונן את הממשלה — והוא הוטל עליו רק לפני ארבעה שבועות — אין להצעה כזאת כל יסוד. במידה שיש בה גרעין ענייני, הרי המקום להציע אותה הוא ועדת החוקה, חוק ומשפט, ואין להביא את ההצעה הזאת דווקא בתור תיקון לחוק הבחירות, אלא אפשר להביאה כחלק מהחוק היסודי, חוק הכנסת.

מכל הטעמים האלה, ובעיקר משום שלחבר־הכנסת בדר יש אפשרות להציע את הצעתו באותה ועדה שכבר דנה בס־רשה זו — אני מציע להסיר את ההצעה מסדר־היום.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

יש לי שאלה: האם יודע שר־המשפטים משהו על סעיפי תקנון הכנסת בנוגע ל„דבר חדש"? שנית: האם מבין שר־המשפטים את ההבדל שבין פיזור הכנסת לבין בחירות חדשות?

יזהר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. מבחינה פורמאלית אני מציע להעביר את הצעתו של חבר־הכנסת בדר לוועדת החוקה, חוק ומשפט — אבל רק מבחינה פורמאלית.

בשעה שאני מנמק את דברי אני רוצה להביע פליאה להבאת הצעה זו מצד חבר ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר־הכנסת בדר, שבמקום להשתתף בדיוני הוועדה ולהציע את הצעתו בסעיף מתאים לחוק המתאים — מביא דבר כזה לפני המליאה של הכנסת. זה מעורר בעיה בענין העשוי לקרות מדי פעם בפעם, שחברי ועדות יעדיפו, במקום להש־תתף בדיוני הוועדה בסעיף המתאים ובחוק העומד לדיון — והחוק עומד לדיון לפני הכנסת, ולא קיימת בכלל הבעיה אם להעלות את הענין על סדר־היום או לא — להציע להעמיד את הענין על סדר־היום.

נשאלת איפוא השאלה, אם דברים העומדים על סדר־יומה של הכנסת ואשר הועברו בקריאה ראשונה לוועדה, יכולים להיות מועלים כהצעה לסדר־היום על־ידי חבר־הכנסת בכלל וחבר אותה ועדה בפרט.

ונשאלת השאלה — מה יקרה עכשיו אם ההצעה תוסר מעל סדר־היום, האם יכולה הוועדה לדון בזה או אינה יכולה? יכולה? •

בקריאה הראשונה של אותו החוק, אני למשל הייתי האיש אשר בין השאר הצעתי לתת לנשיא־המדינה אפשרות לפזר את הכנסת במצבים מסויימים. זה אינו נושא חדש, זה לעצם הענין הזה. הדיון הזה היה בוועדת־המשנה ושם הוצעו הצעות אלו, וכיצד בא חבר־הכנסת בדר ומציע את הדבר לפני מליאת הכנסת?

לחבר־הכנסת בדר יש נימה פורמאלית: הוא אינו מציע את התיקון לחוק הכנסת, אלא לחוק הבחירות לכנסת. כל חבר־הכנסת יכול לעשות סידורים פורמאליים כאלה והוא יגיד: אני בכלל איננו מציע שינוי באותו חוק שעבר קריאה ראשונה ונמצא בדיון בוועדה, אלא אני מציע שם אחר לאותו אדם — זאת אומרת, אותה גברת בשינוי אדרת.

לכן, באופן פורמאלי, אמרתי, שאני מציע להעביר את ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אבל לפי דעתי אי־אפשר להצביע בדרך האחורית להעלות על סדר־היום דבר שכבר נכלל בו, עבר קריאה ראשונה והועבר לוועדה, בשעה שלחבר־הכנסת יש אפשרות לבוא ולומר מה שהוא רוצה.

בעצם הדבר, אני מצדד בתיקון כזה — לאו דווקא בנוסחו של חבר־הכנסת בדר — מכיוון שאני הצעתי אותו בקריאה הראשונה.

היו"ר י. שפרינצק:

חבר־הכנסת בדר הציע הצעת חוק. שר־המשפטים הציע להסירה מסדר־היום, וחבר הכנסת הררי, באופן פורמאלי, מציע להעבירה לוועדה. הנימוקים הם נימוקים, אבל ההצעה היא הצעה.

הצבעה

ההצעה לדון בענין בכנסת לא נתקבלה.
ההצעה להעביר את הענין לוועדה לא נתקבלה.
ההצעה לעבור לסדר־היום נתקבלה.

4. גידול חזירים

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עוברים להצעה לסדר־היו מס' 468 של חבר־הכנסת לורנץ בענין "הודעת הממשלה על בעיית הדבר אחר".

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

יושב־ראש נכבד, כנסת נכבדה. לאט לאט, ואולי אפילו לא כל־כך לאט, הולך ונוצר, הולך וגדל כאן בארץ הקודש, בגבולותיה של מדינת־ישראל העצמאית, ציבור של אוכלי חזיר — "חזיר־פרעסערס" בלעז.

אין בדעתי להעלות גירה את הנימוקים הזועקים שלא ניתן היאחזות, שלא ניתן אזרחות לחזירים במדינתנו, ושעל־לינו לעקור את עושי החזירות, את הסרסורים לדבר־עבירה, את אלה המעטים המגדלים את החזירים לתועלתם הפרטית, לשם צבירת הון ותו לא.

ברצוני לקבוע הפעם שעם ישראל איננו רוצה להתלכלך בחזיר. בני ישראל אינם רוצים במאכלים המשוקצים לעמם מאז ומתמיד. הנחתי התאמתה על־ידי שני גורמים: א) משאל־עם בצורה ברורה ביותר שדוגמתה עוד טרם היתה, וזה בזמן הרישום לאטליזים לפני כמה שנים, כאשר אנשי הישוב נתנו תשובתם אם הם רוצים באטליז כשר או שלא איכפת להם, ואז לא התנהלו שום ויכוח ותעמולה בעד או נגד, היתה זו פעולה אדמיניסטראטיבית יבשה. התוצאה היתה, כפי שמסר לנו מר הלוי, מנהל חטיבת המזון, שרק 22% — בתוכם גם הנוצרים — לא הקפידו על אטליז כשר. כלומר, שכ־90% מן היהודים רצו בבשר כשר. מספרים אלה מלמדים אותנו בעל־כורחנו, כי בענין החזיר אין הבדל של אידיאולוגיות, ומאכלות כשרים, ברוך השם, זה לא רק נחלתן של המפלגות הדתיות, אלא ישראל אף על־פי שחטא ישראל הוא, ואיננו רוצה להיכרת ממסורת עמנו הוותיק, לפחות במה שנוגע למאכלי חזיר ופיגול.

ההוכחה השניה ידועה לכל חברי הבית, כי זאת היתה החלטת הבית עצמו, כי יש לחסל את דירי החזירים בכל הארץ, ולהגביל אותם לעת עתה בגבולות נצרת בלבד. כוונתה של החלטה זו היתה ברורה לכולנו, והיא: לעקור את גידול החזירים מן הארץ, כי אינני מניח שמישהו התכוון לשלוח את החזירים מכל הארץ לנצרת הורחוקה לשם הבראה, או כדי לה־ביא רווחים לחברות ההובלה שיקחו 6 או 7 לירות לטון חזיר תמורת הפצתו בארץ. הדברים נאמרו או במפורט בוועדה, וגם על־ידי באי־כוח הממשלה השר ברנשטיין, והדברים מבוארים היטב בפרוטוקול של הישיבות השונות בענין זה.

עד כאן לכאורה הכל חד וחלק, כולי עלמא לא פליגא, שאין מקום לחזירים ולחזירות של מגדליהם במדינה. אלא יש שאמרו — ובראשם סיעת אגודת ישראל — שאין לעקור את צפרני החזיר אלא על־ידי חוק, ויש שאמרו — בעיקר דוברי הממשלה ועל־פי־רוב בניגוד לדעת חבריהם בכנסת — שאפשר להצליח ולהגיע למטרה בדרכים אדמיניסטראטיביות.

אבל מה נעשה במשך שבעה החדשים מאז ההחלטה? האם הצליחה הממשלה לעקור, או אפילו לצמצם באופן מעשי את גידול החזירים?

שר־המסחר — ואני מצטער שהטיפול ב„דבר אחר" נפל דווקא בגורלו הוא — הצהיר מעל במה זו לפני כשבוע ימים — ואני מצטט את דבריו: „אנחנו הכרחנו את בעלי הדירים, או לחסל את הדירים, או להעביר אותם לאותו המחוז, שלפי ההחלטה פתוח לגידול הזה".

ובאם אנו רואים במו עינינו שהחזירים אינם מתחשבים בהודעתו של שר בישראל, והם מתרבים והולכים מיום ליום ומציפים את כל השוקים ורחובות הערים, הרי אנו צריכים לבוא למסקנה של אחת משתים: או שלמלה „הכרחנו" יש איזה מובן אחר, נאמר בשפה ההולנדית אשר השר מכיר אותה — אך לנו הוא אינו ידוע, או, אם השר כן יודע עברית הרי נאלצים לבוא לידי מסקנה שהממשלה אינה מסוגלת להכריח ולבצע את החלטותיה היא, ואין לה כוח אפילו נגד כמה עשרות מגדלי חזירים.

הייתי סקרן בכל זאת לדעת מה מסתתר מאחורי המונח „הכרחנו". וברשותו האדיבה של השר עיינתי הבוקר בתיק החזירים במשרד המסחר — שם יש תיק בשם זה. והנה מה שנודע לי: השר הנכבד שלח חוזרים, שהם מנומסים מאד, אם נביא בחשבון שהופנו לכתובתם של החזירים ומגדליהם, בו הוא מודיע שעליהם להתחסל, ובאם לא — הוא יתבע אותם למשפט.

כלומר, אין החרמה כמו שהממשלה נוהגת בסחורות ללא רישיון; אין העברה בעל־כורחם, אין סאנקציות, אין „הכרחנו". ומגדל החזירים „לא מתחשק לו" לציית לחוזר של מר ברנשטיין, ובאמת למה „יתחשק" לו, (ואני אומר זאת בכל האחריות כי אף אחד מן הדירים הגדולים לא נתחסל ולא הועבר) הרי הוא צפוי לכל היותר לקנס כספי, אחרי שיוגש נגדו משפט, ועד עכשיו טרם הוגש משפט נגד מישהו, ולאחר שהמשפט יסתיים — ואנו יודעים כמה זמן מתמשכים המשפטים אצלנו; ובינתיים החזירים מתרבים לפחות פי עשרים או פי שלושים, כי אתם חברי־הכנסת, שאינכם מגדלי חזירים ולא בניהם או בני־בניהם של מגדלי חזירים, בוודאי אינכם יודעים שהחזירים ממליטים פעמים אחדות בשנה, בכל פעם 10—12 גורים בבת אחת.

היו"ר י. שפרינצק:

אלה כבר פרטים; אינני רוצה לדעת כמה הם ממליטים.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

המסקנה שהייתי צריך לדרוש היא: אי־אמון לממשלה, אי־אמון לאותה ממשלה אשר הטריפה יותר מטבחים מאשר נטרפו במשך אלפיים שנות גלותנו. כי זו עובדה ותשאר לבושתנו וכלימתנו עובדה היסטורית, שעד לפני שנה—שנתיים היו כאן ובכל העולם כ־80%—90% של היהודים אוכלי כשר ועכשיו הלוואי מחצית מזה.

הצעתי היא — מכיון שאיני יכול להציע אי־אמון לממשלה, אשר התפטרה וממילא אינה נהנית מאמונה של הכנסת — לקיים דיון מקיף בשאלה זו בכנסת, מאחר שבמשך שבעה חדשים לא הצליחה הממשלה לחסל את דירי החזירים.

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני מוכן להשתתף בה־נחה של חבר־הכנסת לורנץ, שבעיית גידול החזירים אינה בעיה הנוגעת למפלגות הדתיות בלבד. אבל עובדה היא, שבחו־דשים האחרונים, ובמיוחד בימים האחרונים, התפתחה התחרות בלתי־משוערת בין המפלגות הדתיות לבין עצמן ובין נציגי המפלגות הדתיות לבין עצמם על העלאת השאלה בכל מקום ובכל הזדמנות שרק אפשר למצוא.

מן הנסיון של השבועות האחרונים אוכיר רק שהצליחו לעורר את הבעייה בוועדת־הכספים, כשהיא אישרה את תקציב משרדי ובוועדת־הפנים, מפני שמשלחת של רבנים פנתה לוועדה זו.

בנימין מינץ (פועלי אגודת ישראל):

מה כל הרע בזה? זו לא התחרות, אלא חלוקת תפקידים.

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

מתנהלת מערכה מאד מסודרת, לכאורה מתוך חלוקת תפ־קידים; אך למעשה לא מתוך חלוקת תפקידים, מפני שכל אחד אומר אותו דבר, רק במקום אחר. הבוקר עניתי על שאילתה בענין זה; ולא די בזה — עכשיו יש הצעה לסדר־היום.

מרדכי גורוך (המזרחי):

החזירים מתרבים בינתיים.

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

לעצם הענין, אני מרשה לעצמי להזכיר, שכאשר התעוררה השאלה בצורה מסויימת, היא התעוררה לראשונה, כמדומני, לפני שהוקמה ממשלה זו, הנמצאת עכשיו במצב התפטרות, ואז הוסכם איך שהוא, שהפתרון יהיה, שהממשלה שהתחילה אז לפקח על בשר חזיר, אסור יהיה לה לפקח ולתת מספוא. יותר מזה לא הוחלט אז. אמרו שהיה הסכם. יותר אינני יודע, אז לא הייתי בממשלה.

אחרי שקמה ממשלה זו, עם קונסטלאציה שונה במקצת גם ביחס למפלגות הדתיות, קיבלה המערכה צורה חריפה יותר. וכתוצאה מזה באה ברגע מסויים החלטת הממשלה, שאושרה אחרי־כן על־ידי ועדת־הפנים: לנקוט באמצעים אד־מיניסטראטיביים מסויימים כדי לצמצם ככל האפשר את גידול החזירים. איש לא אמר, ואני ודאי שלא אמרתי, שיש לי בט־חון, או אפילו אמון, שהאמצעים האדמיניסטראטיביים יספיקו להשגת המטרה המבוקשת.

יצחק רפאל (הפועל המזרחי):

דרוש חוק.

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

אבל היות וגם אז הוצע לחוקק חוק, והמציעים ברובם לא עמדו על כך, מטעמים מאד מסויימים — —

אליהו־משה גנחובסקי (הפועל המזרחי):

הביאו את זה לכנסת. איפה חבר־הכנסת ישעיהו?

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

— — לא עמדו על כך, ואז נתקבלו בממשלה ההחלטות הבאות:

א) לא לספק שום מספוא לגידול חזירים; ב) שום מוסד ממשלתי לא ימסור פסולת או אוכל לגידולים האלה; ג) יש לחסל את הדירים והגידול יהיה מותר רק במחוז אחד במדינה.

והשאלה הראשונה הנשאלת, ואני עניתי עליה, כמדומני, בפעם האלף, היא ענין הביצוע. שני הסעיפים הראשונים קויימו, כמובן, מיד. הסעיף השלישי היה כרוך בקשיים מסויימים, קודם כל מפני שהיות ובשר חזיר וגידול חזירים אינם נתונים לפיקוח — לא היו ידועת לנו בדיוק כתובותיהם של הדירים. משום כך פרסמנו צו ראשון בעתונות, לא ב"רשומות", ואחר־כך, כאשר קיבלנו את החומר ואת הכתובות שלחנו צווים אישיים. אינני רוצה להתווכח עכשיו עם חבר־הכנסת לורנץ על השפה ההולנדית, שהוא על כל פנים אינו שומע אותה, אבל אם הוא מתאונן על כך, שהצו היה מנוסח באדיבות יתרה, הרי מוכרח אני לומר שמשרדי אינו יכול לנסח את הצווים לפי יחסו החיובי או השלילי לאובייקטים של הצו, אנחנו מנסחים את הצווים האלה באופן אובייקטיבי, ונאמר בהם כל מה שצריך היה לאמור.

ואם אמרתי: הכרחנו אותם, הרי עלי להוסיף — ואני הדגשתי זאת בתשובות קודמות, ולפעמים כבר אינני יודע אם היה זה בוועדה פלונית או בוועדה אלמונית, או בתשובה לשאילתה, או בהזדמנות אחרת — שאנחנו לא עברנו להחרמה מפני שלדעת המומחים המשפטיים, לא היתה הממשלה רשאית להחרים. משום כך נזקקנו לאמצעי של הגשת תביעות משפטיות; והיה הכרח בכך מפני שהם נרתעו, וכתוצאת האיום במשפטים אלה הוחלט לחסל שליש של הדירים ולהעביר שני־שלישים לאותו המחוז, שהוא מותר בגידול חזירים, לפי החלטת הממשלה.

אני יכול איפוא להגיד, כי משרדי מבצע את המוטל עליו, מבצע את החלטות הממשלה בענין זה, במלואן.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

מה התוצאות?

בנימין מינץ (פועלי אגודת ישראל):

הם ממליטים.

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

עכשיו נשאלת השאלה, אם התוצאות מצדיקות את התקווה — שאצלנו לא היתה קיימת — שדי יהיה באמצעים אדמיניסטרטיביים כדי לצמצם את הגידול במידה ניכרת או אפילו לחסל אותו לחלוטין. ובכן, נתברר שהאמצעים האד־מיניסטרטיביים האלה אין בכוחם לחסל לגמרי את הגידול, מפני שאם אנחנו מתירים גידול במחוז אחד, פירוש הדבר שהגידול לא ייפסק לגמרי. אלה הסבורים כי התוצאות אינן מניחות את הדעת, מוכרחים לחזור לרעיון של חוק. הממשלה עצמה דנה עכשיו באפשרות של הגשת חוק מצדה. החלטה בענין זה טרם נתקבלה, אבל הועלתה בממשלה הצעה כזאת, והיא טעונה החלטה.

אליהו־משה גנחובסקי (הפועל המזרחי):

ברוך השם, סוף־סוף.

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

אם גם חוק ישיג את התוצאה המבוקשת — בענין זה אני מרשה לעצמי להיות ספקן, אבל לא שאלה זו עומדת עכשיו לדיון. על כל פנים, אני יכול להשתתף בצערו של חבר־הכנסת לורנץ, שאינו יכול להגיש באופן אפקטיבי הבעת אי־אמון לממשלה; צערו בענין זה, הוא גם צערי. אבל אם במקום הצעת אי־אמון רוצה הוא להעמיד את הענין לדיון, הרי אני אומר: דבר זה אין לו מקום ברגע זה.

אני מציע להסיר את ההצעה הזאת מסדר־היום.

היו"ר י. שפרינצק:

ישנן שתי הצעות. הצעה אחת לקיים דיון במליאת הכנסת והצעה שניה להסיר את השאלה מסדר־היום.

ה צ ב ע ה

בעד ההצבעה לקיים דיון במליאת הכנסת — 12
בעד ההצעה להסיר את ההצעה מסדר־היום — 24
הוחלט להסיר את ההצעה מסדר־היום.

ג. המצב בטכניון*)

הודעת שר החינוך והתרבות

היו"ר י. שפרינצק:

עתה נשמע הודעה מפי שר־החינוך־והתרבות בענין הטכניון, ואחר־כך נמשיך בהצעות לסדר־היום.

אליהו משה גנחובסקי (הפועל המזרחי):

השאלה הקודמת לא תרד מסדר־היום, גם זה ענין חינוכי.

שר־החינוך־והתרבות ב. צ. דינור:

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. בקשר עם סגירת הטכניון שבאה כתשובה מצד הנהלת הטכניון על סירובם של הסטודנטים להתחייב לשלם את שכר־הלימוד שקבעה ההנהלה, יש ברצוני להודיע לכנסת את הדברים הבאים: א) לאחר שעיינתי במצב התקציב של הטכניון וההרכב הסוציאלי השונה של השכבות השונות שמהן באים הסטודנטים, ומצבם, באתי לידי מסקנה, כי שכר הלימוד של 200 ל"י לשנה שקבעה הנהלת הטכניון הוא בכללותו מוצדק, בשים לב במיוחד גם לעובדות הבאות: קרן של 50,000 ל"י נקבעה בתקציב הטכניון בעיקר משכר־הלימוד, לשם מתן הלוואות לסטודנטים אשר אין ביכולתם לשלם את שכר־הלימוד; ועדה פאריטטית של נציגי ההנהלה ושל הסטודנטים, ויושב־ראש מוסכם, נציג אגודת מסיימי הטכניון, תדון בבקשות להלוואות ובגובהן. ההלוואות יהיו לזמנים ארוכים, ויסולקו על־ידי התלמיד רק לאחר סיום לימודיו.

ב) נוכחתי שהטכניון עושה ועוד יעשה מאמצים לשכלול־לה של המנזה לסטודנטים ולהקלת מצב השיכון של הסטודנטים.

ג) הממשלה דנה בדבר הקמת ועדה מייעצת בעניני בתי־ספר גבוהים בכלל, והוועדה תקבע ועדת־משנה אשר תבדוק גם את בעיית שכר־הלימוד בבתי־הספר הגבוהים. — על־יסוד העובדות האלה פניתי אל הנהלת הטכניון וביקשתיה לחדש מיד את הלימודים במוסד.

משה סנה (סיעת־שמאל):

ברצוני להציע הצעה לסדר.

היו"ר י. שפרינצק:

לפי התקנון תהיה הממשלה רשאית למסור בכל עת הודעה או הצהרה בכנסת. לפי דרישת שליש מחברי־הכנסת יקויים דיון על הודעת או הצהרת הממשלה לאחר 24 שעות מזמן ההצהרה, בתנאי שהממשלה תהיה רשאית לדרוש את דחיית הדיון ל־48 שעות לאחר מתן הודעתה.

ברצוני להודיע קודם־כל, שאם שר־החינוך מקדם דיון בברכה, יתקיים הדיון. אבל אם חברי־הכנסת דורשים דיון, צריכה דרישה זו לבוא משליש חברי־הכנסת.

משה סנה (סיעת־שמאל):

עוד לא אמרתי מה אני רוצה להציע.

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עוברים לסדר־היום, ואני מחכה לדרישה תתומה על ידי שליש מחברי־הכנסת.

משה סנה (סיעת־שמאל):

אני מבקש רשות־הדיבור לסדר.

היו"ר י. שפרינצק:

אם זה לא יהיה לסדר, אפסיק אותך.

משה סנה (סיעת־שמאל):

הצעתי לסדר היא — והיושב־ראש בוודאי יענה עליה בסעיף של התקנון — שהיושב־ראש ישאל את הבית אם נתמכת תביעתי לקיים דיון על הודעת שר־החינוך, הואיל והצעה כזאת מוכנסת כרגע על־ידי יחיד. כדי להיווכח אם יש שליש, אפשר לשאול את הבית, ואני מציע ליושב־ראש שישאל את הבית. ברצוני לנמק את הצעתי בדקה אחת.

הודעת שר־החינוך־והתרבות אי־אפשר שתעבור בלי דיון מיידי. מה שאמר השר למעשה הוא, שהוא מצדיק העלאת שכר־הלימוד מתוך עיון בהרכב הסוציאלי של הסטודנטים. כלומר, שר־החינוך, בשם הממשלה, גורס שרק בני עשירים יכולים להיות סטודנטים בטכניון.

היו"ר י. שפרינצק:

זו לא הצעה לסדר. ביקשת רשות־הדיבור לסדר, ואתה עובר לעצם הענין.

משה סנה (סיעת־שמאל):

הודעה כזאת אינה יכולה לעבור בלי דיון מיידי. לכן אני מציע ליושב־ראש שישאל את הבית אם הוא תומך בדיון מיידי. אני חושב את הודעת השר לבלתי רגילה ולבלתי שכיחה, ואני חושב שצריך להיות דיון מיידי.

היו"ר י. שפרינצק:

קודם־כל אני מעיר לחבר־הכנסת סנה, שבפעם שניה לא ימצא לו צורת עקיפין, אין הוא צריך, בניגוד לסדרי הכנסת, לחסוך הזדמנות להביא הצעה כזאת.

אסתר וילנסקה (מק"י):

לכל חבר־כנסת יש רשות להביא הצעה.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מבקש לא להעיר. לא צריך בעקיפין, אפשר להעלות תביעות בסדר ובאופן חוקי.

שנית, אינני נענה לבקשת חבר־הכנסת סנה, כי בתקנון נאמר שיש צורך בדרישת שליש מחברי־הכנסת. דרישה זו צריכה להיות מוגשת בכתב, ואינני רוצה לחסוך לחבר־הכנסת סנה את הטורח לאסוף ארבעים חתימות. אגב, אני רוצה להגיד, אינני בטוח אם יש שליש כזה בכנסת עכשיו. זאת אני אומר באופן כללי.

---

*) „דברי הכנסת", חוב' ח' (מושב שלישי); נספחות.

ד. הצעות לסדר היום

1. ההתייקרות

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עוברים לסדר־היום. הצעה לסדר־היום של חבר־הכנסת סנה: מניעת התייקרות נוספת של מצרכים חיוניים.

משה סנה (סיעת־שמאל):

ביום 21 בפברואר 1952 התחייבה הממשלה כי מחירי מצרכי מזון ומצרכים חיוניים אחרים ייחשבו לפי שער הדולר הנמוך ביותר, כלומר, 350 פרוטה לדולר. עכשיו נודע לנו שהממשלה מנהיגה „שער אחיד" בשיעור של 1.800 ל"י לדולר. בזה הפרה הממשלה את ההבטחה שניתנה לכנסת.

אני מעיד עלי את היושב־ראש ואת „דברי הכנסת", כי במשך השנתיים האלה לא מסרה הממשלה אף פעם הודעה אחרת. כלומר, עומדת בתוקפה ההבטחה שמצרכי מזון חיוניים ייחשבו לפי שער הדולר הנמוך.

עכשיו החליטה הממשלה אחרת מבלי להביא את הדבר הזה לאישור הכנסת. לכן, גם מבחינה פורמאלית, מבחינת התחייבויותיה בפני הבית, אם הממשלה רוצה לשנות ממה שאמרה — היא חייבת להביא את השינוי הזה להכרעה בכנסת.

אין צריך להדגיש שענין זה לא קל הוא. היוקר הממאיר הוא אחד העניינים החמורים ביותר בחיי המדינה. הנימוק שהושמע בעתונות כי בעצם אין כאן אלא שינוי פורמאלי, כי עד כה היו מסי־יתר על מזונות שיוסרו מעתה — גם נימוק זה אינו עומד בפני ביקורת מפני שאין שום בטחון שמסי היתר, שהם בסמכותה הישירה של הממשלה, לא יועלו שוב בהזדמנות הקרובה, בעיקר כשהממשלה טוענת שיש לה גרעון בקרן־החליפין. לכן אין כיסוי להנמקתה שלמעשה לא ישתנה דבר. הממשלה אינה יכולה להשתמש גם בנימוק שעל ידי סובסידיות היא תמנע התייקרות, כי הסכום המוקצב לסובסידיות הוא קטן כל־כך עד כי אינו מספיק לשמור על יציבות המחירים של המצרכים שהתייקרו עד כה, ובוודאי שלא למניעת העלאות נוספות. כל דעת הקהל, לרבות העתונים הממשלתיים, מאוחדת בכך שאנו עומדים לפני התייקרות נוספת של לחם וסוכר, ומלבד זאת עומדת על הפרק העלאה של דמי הנסיעה והעלאה של מחיר הדלק. כלומר, אנו עומדים לפני גל נוסף של התייקרות.

בענין זה פוגעת הממשלה גם במשק הלאומי וגם ברמת החיים של המוני העם. לא נכון שיונהג „שער אחיד"; כל הדיבור הזה על „שער אחיד" הוא דיבור לא אמיתי, מפני שלבעלי ההון נותנת הממשלה שערים גבוהים מאד לדולר ונמוכים ללירה. לדוגמה אזכיר שלבית־חרושת לנייר, כדי לחסוך 25 דולר במטבע־חוץ, העלתה הממשלה את הדולר עד לשער של 5 עד 7 לירות. יצואן מסויים בעיסקת יצוא של מקלטי רדיו קיבל בעד 50 אלף דולר 190 אלף לירות, כלומר כמעט 4 לירות לדולר. פירוש הדבר שלא קיים שער אחיד, ולגבי בעלי־ההון הוא גמיש מאד — שער הדולר עולה ושער הלירה יורד.

הממשלה במו ידיה הורידה את ערך הלירה הישראלית ומעלה את ערך הדולר, ובאופן כזה יוצרת רווחים להון הזר המכניס דולרים ומקבל תמורת זה שער ספסרי בלירות ישראליות, והכל בגושפקה של הממשלה.

חוץ מזה, הממשלה, על־ידי בדיניות מכוונת ומתוכננת של האמרת היוקר, מתערבת בענין שהיא אומרת שכביכול אינה מתערבת בו — ענין השכר והרווח, שהרי הן על־ידי מסי עקיפין גבוהים והן על־ידי העלאת שער הדולר, מייקרת הממשלה את סחורות התוצרת הארצית וכן את סחורות היבוא והיא גורמת להעלאת המחירים, להעלאת הרווחים; ובאותו זמן תוספת היוקר אף לפי הודעת מקורות ממשלתיים, אינה מבטיחה בשום פנים ואופן את הפסקת ההתייקרות. אתם לא תוכלו לטעון איפוא כי על־ידי המדיניות הזו אין אתם מעלים את הרווח ומורידים את השכר הריאלי. עובדה היא שכל העובדים השכירים, לרבות בעלי השכר הגבוה ביותר, אינם יכולים לעמוד עוד בפני ההורדה השיטתית של השכר הריאלי. הגיעו הדברים לידי כך שהפקידים הממשלתיים הגבוהים ביותר, מדרגה א', ב', וג', היו נאלצים להכריז שביתה. פקיד ממשלתי דרגה א' פירושו מנהל משרד ממשלתי, מנהל מינהטרין, ועליהם לא תוכלו להגיד שהם הוסתו על־ידי מק"י ושמאל, כי אלה הם אנשים שמיניתם כדי לדכא את השמאל.

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

המנהלים מרוויחים מחצית שכרו של פועל מקצועי.

משה סנה (סיעת־שמאל):

זה לא נכון. זה סילוף מצבם של הפועלים, ובכן, אם כה קשה המצב בפסגת הסולם — מהו המצב במרגלות הסולם, למטה? מה המצב אצל שוכני מעברות שאינם מקבלים במשך חודשים יום עבודה, אם הפקידים הגבוהים כבר אינם יכולים לסבול את הפער הזה המתפער והמתרחב בין היוקר המאמיר לבין השכר הריאלי היורד בלי הרף?

לכן חייבת הכנסת לדון בכך תיכף ומיד גם מבחינה פורמאלית, עקב הפרת הבטחה שניתנה לה, וגם מבחינה ענינית, כי הצעד החדש של הממשלה מביא להרס המטבע הישראלי, להרס המשק הלאומי, להורדה אכזרית של רמת החיים של ההמונים. הכנסת אינה רשאית לעבור על כך לסדר־היום. הממשלה היתה חייבת להביא זאת לדיון, ואם היא לא עשתה זאת, הכנסת בעצמה חייבת להחליט על דיון מיידי, כדי למנוע את ביצוע ההחלטה הממשלתית. אני מפנה את תשומת לבו של היושב־ראש, שחובתו לעמוד על זכויותיה של הכנסת, כי הכנסת שמעה מפי הממשלה התחייבות, שלחם סוכר וכו' לא יועברו לשער אחר, והתחייבות זו הופרה על־ידי החלטת הממשלה, שאין לה אחריות פארלאמנטארית מפני שהיא במצב של התפטרות. חובת הכנסת והיושב־ראש היא למנוע את ביצוע ההחלטה הבלתי־חוקי והאנטי־עממית הזאת.

היו"ר י. שפרינצק:

באותו נושא — רשות־הדיבור לחברת־הכנסת וילנסקה.

אסתר וילנסקה (מק"י):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני מציע להעמיד לדיון במליאת הכנסת את שאלת ההתייקרות החדשה הצפויה מאת הממשלה, במטרה למנוע את הגל החדש של היוקר וכן לבטל את ההתייקרות הקודמת שהממשלה הודיעה עליה. ממשלה חדשה עוד איננה, אבל התייקרות חדשה של הממשלה הישנה כבר באה.

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

צפויה.

אסתר וילנסקה (מק"י):

היא כבר באה.

ועדת השרים לעניני הכלכלה החליטה ללא קבלת אישור על כך מאת הכנסת, לבטל את שני השערים הנמוכים, את שער א' של 350 פרוטה לדולר, ושער ב' של 720 פרוטה לדולר, למצרכים חיוניים. מה שהוחלט ופורסם בינתיים הוא להעביר לחם וסוכר משער של 350 פרוטה לדולר לשער של לירה לדולר, כלומר לייקר מצרכים אלה במידה גדולה. הוחלט להעביר את הדלק בינתיים לשער־ביניים של 1.40 ל"י לדולר, ופירושו של ייקור הדלק הוא ייקור התחבורה והתעשיה. הוחלט גם להעביר חלק אחר של מצרכים, כגון מצרכי רפואה, מספוא, זרעים ושירותים לשער של 1.80. פירושו של דבר הרחבת ההתייקרות למצרכים לשירותים רבים. „דבר", שהוא למעשה בטאון הממשלה, מבשר כי עוד היד נטויה, וקובע שהמצב הנוכחי אינו ריאלי ואנו חייבים להתקרב לשער אחיד, פירושו שער של 1.80 ל"י לדולר, פירושו — התייקרות כללית חדשה של כל המצרכים.

בשעתו, בזמן הגדרת התכנית הכלכלית שהיתה מכונה „תכנית חדשה", הבטיח בן־גוריון שמצרכים חיוניים לא יעלה מחירם. כבר אז תבעו בעלי ההון הגדול לייקר גם את אותם המצרכים החיוניים שנשארו או באורח זמני במחירים יותר נמוכים. מה התברר? — התברר כתוצאה מהחלטתה של ועדת השרים הכלכליים, שמה שהממשלה הבטיחה לעם הוא ערבא פרח. מה שהבורגנות תובעת מן הממשלה היא מקבלת במלואו. הבורגנות באה על סיפוקה המלא בכל התביעות, אמנם לא מיד, אלא בהמשך הזמן, כדי להרגיל את קהל הבוחרים של מפלגת פועלי ארץ־ישראל לקבלת אותן ההחלטות. במשך השנתיים מפברואר 1952 חלה התייקרות ממוצעת של 220% של כל המצרכים החיוניים. פירושה של ההתייקרות התקפה על המוני העם, פירושה דלדול גדול של שכבות העם הרחבות וחיפתם ממצוקה למחסור וממחסור לרעב. נוסף לכך אין הממשלה מחלקת במחירים נמוכים מצרכים חיוניים שונים, מצרכים קצובים. כך למשל, לא נתחלקו זמן רב בשר, שמן ומצרכים אחרים. דבר זה מאלץ את הציבור לקנות מצרכים אלה במחיר ספסרי מאד — דבר המהווה גורם נוסף וקובע בייקור המחירים. ההתייקרות אינה תופעה חד־פעמית, היא תופעה המלווה בכל מספר חדשים את פעולות הממשלה, זהו תהליך מתמיד במדיניות האנטי־עממית של הממשלה. ההתייקרות פוגעת בעם כולו מלבד בקומץ קטן של קאפיטאליסטים גדולים; ההתייקרות פוגעת במעמד הפועלים. מנהיגי פועלי ארץ־ישראל מנסים לכפות על מעמד הפועלים דבר שבתנאי היוקר הנוכחיים גורם להורדה מתמדת של השכר הריאלי, והתוספת הזעומה הניתנת לפי האינדכס המסולף אין בה כדי לפצות; ההתייקרות פוגעת באנשי ההתיישבות העובדת הנפגעים על־ידי כך שהאספקה הניתנת מתייקרת. ההתייקרות פוגעת בבעלי־מלאכה וביצרנים זעירים הנפגעים על־ידי כך שכל חמרי הגלם מתייקרים וכוח הקניה של העם מצטמצם והמוני העם אינם יכולים לקנות את התוצרת של בעלי־המלאכה והיצרנים. ההתייקרות פוגעת במבוטלים, בין חלקיים ובין מלאים, הנפגעים באופן כרוני. הולכים ומתרבים בציבור אנשים שבני משפחותיהם וילדיהם מחפשים לחם בפחי־אשפה, וממשלה הזו אחראית לכך. ההתייקרות פוגעת בהמוני הצרכנים, בעקרות הבית הממרטות את עצבי־הן כדי להרכיב ארוחה למשפחתן. ההתייקרות פוגעת בכל הייצור מכיון שאינה מאפשרת לכל העם לקנות ומקטינה את מחזור הקניות, משתקת את הייצור, מגדילה את האבטלה. ההתייקרות נחוצה רק לקומץ של קאפיטאליסטים זרים ומקומיים, גם לאלה שהבריחו את הונם לחוץ־לארץ וכן להון הזר הרוצה להשתלט במחיר זול יותר על מפעלים נוספים ועל אוצרות נוספים של הארץ. הממשלה איננה רשאית לבצע מדיניות כזו ללא דיון בכנסת. הציבור יתנגד למדיניות עממית זו של התייקרות. בראש ובראשונה יתנגדו להתייקרות הזו המוני הפועלים על־ידי כך שהם יציגו במקומות העבודה תביעה להעלאת השכר ייאבקו עליה. לכן אנו תובעים לדחן על התייקרות זו בכנסת כדי להחליט ולמנוע בעד ההתייקרות, כדי להחליט ולהפסיק את המדיניות הקיימת של ההתייקרות הכללית, כדי להחליט על הגבלת רווחים, על הורדת המחירים, על הקטנת מסי עקיפין ועל הגדלת כוח הקניה של העם.

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. מי ששמע את דבריהם של חברי־הכנסת סנה ווילנסקה על נושא זה, יכול היה לחשוב שכאן לפנינו ענין של הפגנה מפלגתית גרידא, עם הבדיטויים המקובלים של הון זר ולא הון זר, בורגנות וכדומה. אבל עצם הענין יש בו גרעין רציני ביותר. הרשו לי לפסוח על החלק התעמולתי והדמאגוגי. אני חושב שחברי־הכנסת סנה יכול להבין שאין ברצוני להיכנס לחלק זה של הוויכוח....

משה סנה (סיעת־שמאל):

אין ברצונך — זאת אני מבין.

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

אבל עצם השאלה של עליית המחירים, שהיא שאלה של ירידת ערך הכסף, היא שאלה רצינית. אמנם לא נכון שחלה עלייה של 200%. אבל במשך השנה הזו היתה התייקרות ניכרת שנגעה ב־80% מצרכים פיסקאליים, (בין שזה מועיל לבורגנות או להון הזר או לא) הקשורים לא כל־כך בתקציב השוטף אלא בתקציב הפיתוח. הבעיה כפי שהיא עומדת גם עתה היא: לקצץ את תקציב הפיתוח או לא.

משה סנה (סיעת־שמאל):

לגבות את מס־ההכנסה מן המשתמטים, מן הבורגנות שאינך מסכים לדבר עליה.

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

אשר להעלאת המחירים, או יותר נכון, להעברת השער למצרכים חיוניים — הממשלה לא החליטה, ואינני יודע מניין לחברי־הכנסת סנה ווילנסקה שכבר נתקבלה החלטה בענין זה. עדיין יושבת ועדת המשנה של ועדת השרים לעניני הכלכלה שתדון בענין זה, ועל התוצאות אינני יכול עדיין להודיע דבר, אפילו לא על המלצות הועדה הזאת. המדובר הוא לא רק במצרכי מזון אלא גם בדלק. אנו מבינים את כל הקשיים הקשורים בהעברת השער, אם כי העברת השער היא אולי רק ביטוי למגמה — אני מסכים לחברי־הכנסת סנה, שאין שער אחיד, אבל המגמה היא להגיע לידי שער אחיד. המגמה כשלעצמה נחוצה מאד; אם אפשר להגשימה — זה עוד מוטל בספק; אני מקווה שכן.

אסתר וילנסקה (מק"י):

על המגמה הזאת אנו דורשים דין.

שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין:

נדמה לי שבהזדמנות קודמת כבר אמרתי משהו בענין זה ביחס לחברת־הכנסת וילנסקה. על אינטרפלאציות בטון כזה ובצורה כזאת איני יכול לענות בפי שצריך.

השאלה היא — דיון. אני חושב שצריך לערוך דיון. נדמה לי שמוטב יהיה לערוך אותו או בוועדת־הכלכלה או בוועדת הכספים או בשתיהן גם יחד. אינני בטוח ביחס להבטחות שניתנו בענין זה, אבל אם ניתנו הבטחות, יהיה צורך באישור מטעם ועדת־הכספים או ועדה אחרת. לדעתי, הדרך היחידה היא לקיים את הדיון בוועדה משותפת של ועדת־הכספים וועדת־הכלכלה. אני רוצה לומר שאני בעצמי, ואני בטוח שגם חברי בממשלה, מעוניינים בדיון כזה, כי הצעד — אם צריך לנקוט בו אינני יודע — הוא על כל פנים צעד חשוב, ואני מצדד בכך ומציע שהנושא יועבר לדיון לוועדה שעליה תחליט ועדת־הכנסת. **הצעתי היא** — לוועדה משותפת של ועדת־הכלכלה וועדת־הכספים.

היו"ר י. שפרינצק:

ישנן שתי הצעות: הצעה אחת לקיים דיון בכנסת, והצעה שניה — להעביר את הנושא לדיון בוועדה שעליה תחליט ועדת־הכנסת.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה שעליה תחליט ועדת־הכנסת נתקבלה.

2. התחבורה הציבורית

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עוברים להצעה הבאה והאחרונה — הצעה מספר 469. ישנן עוד שתי הצעות שתבואנה כאשר יבריא ממלא־מקום ראש־הממשלה.

בנימין אבניאל (תנועת החרות):

כבוד הישב־ראש, חברי־כנסת נכבדים. שוב נתפרסמו הודעות על דרישות להעלאת מחירי התחבורה בגבול 15—20 אחוז, ועל הנסיון להסדר משותף של חברות התחבורה והעיריה. העובדה הנה, שלמרות שלפני ארבע שנים קיבלה הכנסת הודעה משר־התחבורה המנוח, מר רמז ז"ל, שבה אמר שה־ממשלה מביאה לפני הכנסת חוק על פיקוח עניני התחבורה, שיכלול את קביעת שכר חברי הקואופראטיבים, כדי שעודף ההכנסה יופנה לייעול השירות, שיקבע את לוח הזמנים, שיקבע פיקוח מוחלט על כל הנהלת העניינים; למרות ההודעה ההיא, ולמרות שקיבלנו לאחר מכן הבטחה מן השר הבא, דוב יוסף, ייבדל לחיים ארוכים, ומהשר שבא אחריו, מר פנקס ז"ל, ומהשר ספיר, ייבדל לחיים ארוכים — למרות זה עדיין אנו נמצאים מדשדשים במקום שאנו עומדים בו זה ארבע שנים. ולמרות שהמדובר הוא בתחבורה, ענין שבתנועה, אפשר לעשות פראפראזה הפוכה: בכל זאת אין הדבר נע. התורים ארוכים כפי שהיו, הצפיפות בנסיעה עודה מחניקה וקשה, הסכסוכות לא הוקמו במידה מספקת, והנוסעים עומדים בגשם ולעפות בחורף ובשרב לוהט בקיץ. ענין הסידורים והפיקוחים שהוסכם עליהם לפני 9 חדשים לא הוצאו לפועל; עד היום אין פיקוח על כרטיסים, ואין מדפיסים אותם בבית דפוס ממשלתי, אין יודעים את החישובים והחשבונות. עד היום אין פיקוח על קרן הפיזות, שצריך להוציאה רק בהסכמה משותפת עם משרד־התחבורה; ועתה באים ומבקשים הוספות למחיר, — אולי הן מוצדקות, אינני יודע לאמר שלא — למרות ששכר חבר, מתוך 3000 החברים הנמצאים בשירות הזה, מגיע ל־370 ל"י לחודש, ונוסף על כך 34% הוצאות סוציאליות, זאת אומרת — כמעט 500 ל"י לכל חבר. עתה באים ודורשים העלאת מחירים נוספת, שאם תתקבל תעלה למדינה כחצי מיליון ל"י לשנה. אבל איני קובע כרגע בענין זה עמדה, שהדרישה להוספות אינה מוצדקת.

ייתכן שמגיע להם, אינני קובע שלא, אבל צריך שהם יתנו את התמורה. צריך פיקוח של המדינה על כל הענינים האלה. אומרים: אין זכיון. נכון, אין זכיון להלכה, אבל יש וזקה למעשה, שהיא חזקה פי כמה מכל מיני זכיונות הנתינים במדינה תקינה. כאשר מדינה תקינה אחרת נותנת זכיונות, היא קובעת תנאים, היא מביאה את התנאים לאישור האפרלמנט. אצלנו — בכלל איננו יודעים על כך, לא אנו ולא הנוגעים בדבר. ואפילו בעלי „הזכיון שבחזקה" עצמם אינם יודעים מה תמורה הם חייבים.

אינני רוצה להעסיק את הבית בפרטים, אעשה זאת אם יתקיים דיון במליאה, אבל יש לפני דין־וחשבון של אדם מוסמך ביותר הקובע, שהמצב הקשה בתחבורה והצורך בהעלאת מחירים נובעים לא מתוך צורך אובייקטיבי, אלא מתוך התנאים והציוד הקיימים, מתוך חוסר תיכנון מדעי, חוסר חסכון ומשק מיושן. והוא קובע דבר מפתיע: עד היום הזה — זה היה בדין וחשבון מלפני כמה חדשים — אין בהנהלת התנועה ב„דן" אפילו מהנדס־תנועה מוסמך אחד, שהיה יכול להכניס ייעול. אתם מבינים מה משמעו של משפט קצר זה, רבותי חברי־הכנסת.

עתה מתנהל איזה משא־ומתן, מדברים על מין שותפות בין העיריות והנהלת „דן". אין לי כל בטחון שהצורה הזאת תהא לטובת הציבור, בראש וראשונה שלא יהיה אחראי. כל אחד יטיל על השני, ואני יודע איך מנהלים לעתים משק עירוני או ממלכתי, לא תמיד בצורה היעילה ביותר. אינני בעד הלאמה, לא של מפעלים פרטיים ולא של קואופראטיבים, אולם הנני בעד זה שיהיה פיקוח ממלכתי בשירות כה חיוני לציבור על־ידי זכיון וקביעת תנאים. אנחנו יודעים את כושרו האישי של שר־התחבורה, ואינני מפקפק ברצונו הטוב להסדיר את הענינים, אבל יחד עם זאת אנו יודעים גם את הלחץ הגדול של חברות התחבורה הנוגעות בדבר, ואני סבור שדיון על הבעיות הללו במליאה שייעשה בכנות ובגילוי לב ישפיע גם לטובת אותם הגורמים אשר כרגע נראה כביכול שהאינטרסים שלהם ייפגעו על־ידי־כך. יש להסדיר פעם ולתמיד את הבעיה על־ידי־כך שהבית יקבל את חוק זכיון השירות הציבורי, שיכלול כל מה שמגיע לקואופראטיבים לתחבורה וכל מה שהם חייבים למדינה. אחרי ארבע שנים הגיע הזמן שהציבור לא ימשיך בדרך העיוורים והיסורים הללו, כאשר הוא חייב לנסוע בשירות, אשר לדעת מומחים יודעי־דבר, יש ביכולתו, גם בציוד של היום, למנוע מהציבור הרחב את רוב היסורים האלה, בהכנסת שינויים וסידורים אחרים לגמרי.

אני מבקש מהבית לקיים דיון על הבעיה הזאת.

שר־התחבורה י. ספיר:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. חבר־הכנסת אבניאל גולל במשך דקות ספורות יריעה רחבה מאד של אחד השירותים החיוניים ביותר לציבור, שירות שכל תושבי המדינה נזקקים לו. חובתנו, חובת הממשלה והציבור, הראשונה לדאוג לסדר ולמשטר בשירות זה.

הבעיה שחבר־הכנסת אבניאל סיים בה את דבריו בקשר עם הצעה מסויימת להסדר הבעלות על השירות, או חלק מן השירות במקום מסויים, באזור מסויים, אין לה קשר ישיר לתביעה של העלאת המחירים. ההצעה הזאת לא נולדה אגב

דיון על שינוי המחירים, השאלה התעוררה בזמנו על־ידי עי־ריית תל־אביב. היה טיפול מיוחד ונסיון להציע הצעה אשר כיום מטפל בה משרד־התחבורה יחד עם העיריות והרשויות המקומיות הנוגעות בדבר. בסיום דברי אגע בהצעה זו ואסביר את המצב הנוכחי.

אולם חבר־הכנסת אבניאל נגע לא רק בנסיון לפתור בעיה זו, אלא קבע כמה דברים הנוגעים למצב השירות. אני רוצה להסביר כמה נתונים יסודיים הקשורים עם שירות זה. אין שום ספק, כי הציוד המצוי כיום בידי מספקי השירות הזה אינו מספיק כדי נוחיות ורווחה. מספר האוטובוסים ומצבם אינו מאפשר שכל תושבי המדינה יוכלו לנסוע בכל שעות היום, גם בשעות השיא, בישיבה. חלק מוכרח לנסוע בעמידה. המצב הזה קיים גם בכל העולם. גם במדינות אחרות, שלא קיימת בהן בעיה של ציוד ושהן בעצמן מייצרות את המכוניות, גם בהן יש הכרח, בשעות השיא, לנסוע בעמידה ולעתים גם בצפיפות, כי כדי לקיים משק שיהיה מצוייד במידה כזאת שגם בשעות השיא אפשר יהיה לספק לכל הנוסעים מקומות ישיבה, דרושה השקעה כה גדולה ודרושות הוצאות כה גדולות שגם מדינות עשירות אינן רואות הצדקה להוציאן.

הבעיה הקיימת לפנינו כיום היא, באיזו מידה אנו יכולים, בגדר הציוד הקיים והניהול הקיים של המשק — בין אם הוא טוב או אינו טוב — לתת אפשרות של נסיעה מתקבלת על הדעת בכל שעות השיא. לא הייתי רוצה מעל במה זו להשלות את הציבור, כי בעתיד הקרוב אפשר יהיה להבטיח שכל הנוסעים בכל הקוים, בעיקר בקוים הפרווריים והעירוניים, יוכלו לנסוע גם בשעות השיא בישיבה וללא כל צפיפות. המטרה שהצבנו לפנינו היא לספק מספר מספיק של אוטובוסים, כדי שגם בשעות השיא אפשר יהיה לנסוע לא בצפיפות בלתי אנושית.

בהזדמנות זו רוצה אני לומר, שאם נבחן את המחירים המשתלמים היום, עם ההעלאות שהיו עד היום, הרי הם נמוכים באופן פרופורציוני לגבי עליית המחירים הכללית, והבדל זה מתאזן על־ידי ההבדל במספר הנוסעים לפי אוטובוס, לפי אורך הנסיעה, כלומר, על־ידי איהנוחיות והצפיפות בהשוואה למה שהיה בשנת 1939. מטרתנו למצוא את שביל הזהב, כדי ששירות זה לא יעלה ביוקר רב מדי, ולעומת זאת למנוע את הצפיפות הבלתי אנושית. (ק ר י א ה : בינתיים הסבל גדול מאד).

לפני חדשים אחדים מסרתי לוועדת־הכלכלה ולכנסת הודעה על הסדר מסויים. הבעיה לא היתה, באיזו מידה יש ברשותנו תוקף וכוח חוקי לצוות על סידורים אלה או אחרים. אז חשבתי לנכון להנהיג את הסידורים האלה מתוך הסכם ומתוך ידיעה של שני הצדדים. גם במצב החוקי הקיים, לגבי הענינים העיקריים יש בסמכותנו לצוות לעשות זאת. היתה לי הרגשה ואמונה שנושאי השירות הזה יקיימו בקפדנות את הדברים המוסכמים, אך הנסיון של החדשים האלה לא הוכיח שהדברים קויימו בקפדנות.

אולם ברצוני לומר, כי כמה דברים שחבר־הכנסת אבניאל הזכירם אינם בדיוק כפי שהסתבר מדבריו, כי גם הפיקוח על קרן פיחות קיים. אני רשאי לומר שקרן זו מתנהלת היום לפי אותם ההוראות והסידורים שקבענו, אבל בהסכם התדש יוכנסו שינויים גם בענין זה.

אשר לכרטיסים, סוכם שיהיו נתונים לפיקוח. היתה הצעה מסויימת בקשר לכך, והקושי נבע לא מצד הקואופרטיבים או מצד משרד־התחבורה, כי בענין זה התייעצנו עם מבקר המדינה ועם המדפיס הממשלתי. הוחלט להנהיג פיקוח על הדפסת הכרטיסים, ובענין זה לא נתקלתי בהתנגדות מצד הקואופראטיבים. הקושי נבע מזה שהתעוררה שאלה, שאם ינהיגו את הפיקוח הפרימיטיבי, עלול הדבר לעלות בהוצאות יתרות, והיתה הצעה שהכרטיסים האלה יודפסו על נייר מיוחד, המשמש אך ורק למטרה זו, ועל־ידי־כך אפשר יהיה למנוע אפשרות של שימוש לרעה. לצערנו, לא יכולנו להוציא לפועל את התכנית הזאת. אנו חוזרים: הוטעינו במידה ידועה על־ידי־כך שחשבנו כי הנייר יגיע והוא לא הגיע. לכן יונהג עכשיו פיקוח על עצם הדפסת הכרטיסים.

אני חייב לומר כי הליקויים, במידה שהם קיימים והיו קיימים, ובמידה שהם נובעים מחוסר פיקוח, נובעים גם מענינים תקציביים, כי אי־אפשר לפקח בלי מפקחים. אני חוזר ואומר: בזמנו האמנתי כי עצם העובדה שזהו משק קואופרטיבי, שהחבר בו הוא גם בעל המשק ומעונין בקיומו, עצם העובדה של הצורה הקואופראטיבית תוכל לתת לנו בטחון שכל חבר ימלא את תפקידו כהלכה, ללא צורך של פיקוח מיוחד. האמונה הזאת לא התאמתה, ונסתבר שגם במסגרת הצורה הזאת יש צורך בפיקוח ציבורי על ביצוע הדברים.

התורים והצפיפות נובעים בחלקם ממצב המשק והציוד ובחלקם נובעים הם מכך שניהול המשק הזה לא בכל המקרים הוא נעשה כהלכה. ישנו מספר מסויים של אוטובוסים שאינם מגיעים לכלל תנועה בשירות הציבורי משום שהם עומדים במוסכים, בקצוות של קווים וכדומה. דבר זה נקבע לפי לוח של נסיעות ומן ההגיון היה שההסדר יכלול לוח נסיעות יעיל שיישמר בקפדנות וימנע בזבוז כזה. אבל, כפי שאמרתי, לא התאמתו התקוות שחברי הקואופראטיבים יעשו הכל כדי שאותה התכנית באותו הסדר תשמר במלואה. ויש אימוא צורך, לפי הערכתי, שבמידה שהתנאים הקיימים עומדים בעינם תהיה הדאגה לציוד, למשק, לתיקונים, לסדר העבודה, גם של חברי הקואופראטיב, נתונה למשטר ומשמעת חזקים יותר.

כדי למנוע את הצפיפות היתרה והבלתי מתקבלת על הדעת יש להגדיל את ההיקף של הנסיעות והאוטובוסים ב־10% — 15% בשעות השיא. דבר זה ניתן אם יהיה המשטר הדרוש. ומשום כך אחת התביעות להסדר זה תהיה, כי משטר זה יונהג בפועל לפי שיטה שאנו נקבע במשותף.

המספרים שהביא חבר־הכנסת אבניאל ביחס לשכר חברי הקואופראטיבים הם מדוייקים, אלא בשתוך שכר זה כלול גם סכום אחד הנקרא „ממשק" — בלשון המשק הקאפיטאליסטי זוהי דיבידנדה על הקאפיטל המושקע, וכן גם סכום מסויים לשעות נוספות, אשר עליו יכול להיות ויכוח, באיזו מידה הוא מבטא את הצרכים של המשק ובאיזו מידה זוהי תוספת של פיצוי לחברים.

יונה כסה (מפא"י) :

האם אפשר לדעת את החלוקה הפנימית?

שר־התחבורה י. ספיר :

בתוך סכום של 350 ל"י שאושר על־ידי האיגוד המקצועי באופן כולל, לעומת 370 ל"י שחברי הקואופראטיב קיבלו בפועל בלי אישורנו, כלול סכום של 36 ל"י למשק ו־50 ל"י בממוצע לשעות נוספות.

שלמה לביא (מפא"י) :

מי מקבל את הממשק?

שר־התחבורה י. ספיר :

חבר הקואופראטיב שקנה מניה מקבל ממשק. לא מקבל זאת נהג שכיר ועובד אחר שלא השקיע כסף ולא קנה מניה בקואופראטיב.

שמואל דיין (מפא"י):
מה הן שעות העבודה?

שר־התחבורה י. ספיר:
שעות־העבודה המקובלות בכל העולם וגם כאן, במידה שהן נשמרות, הן קרוב ל־7 שעות עבודה ליום, 5, 6 או 7. אין זה שווה בכל המקרים ובכל המקומות.

הסכום שנקבתי אינו כולל את התוספות הסוציאליות. לא בדקתי אם אותו הסכום שנקב חבר־הכנסת אבניאל כסכום הכולל הוא מדוייק.

אני נוכח לדעת שאם ארבה בפרטים, עלול הדבר להיהפך לדו־שיח ולסימפוסיון, ולכן אקצר בדברי, ואעבור לנקודה המרכזית שנגע בה חבר־הכנסת אבניאל.

השאלה היא, אם הסדר הקיים בכללו במשק זה הוא רצוי. חבר־הכנסת אבניאל לא הסכים, או יותר נכון אינו גורס את ההצעה שהוצעה ואשר מטפלים בה. ההצעה אומרת שה־בעלות על המשק הזה ועל ניהולו תהיה משותפת לבעלים הקיימים ולרשויות המקומיות, עם אותו פיקוח ממשלתי קיים או מוגבר ועם זכות וטו שיש לממשלה לגבי כמה וכמה נתונים.

הצעה זו באה כתוצאה של נסיון לנהל את המשק הזה בצורה הקיימת, מתוך הנחה ששותפות של בעלות הציבור וניהול של הציבור יש בהן משום פתרון רצוי. אני מסכים לדעתו של חבר־הכנסת אבניאל, שלא כל ניהול מלא של הצי־בור חייב להיות תמיד יעיל, בין אם זה רשויות מקומיות או אפילו משרד ממשלתי, ויש לבדוק בכל ענף משקי את הדרכים ואת השיטות המתאימות כדי להגיע למאכסימום של ייעול.

בשטח זה חשבנו שהשיתוף יכול להביא לתיקון המצב הקיים. שירות ציבורי זה בנוי על כמה נתונים מונופוליסטיים. עדיין אין זה אומר שאין בו מקום להתחרות, אבל קשה לה־ניח שבאותו רחוב יתרוצצו שלושה אוטובוסים של שלוש חברות. דבר זה יש בו בזבוז רב. לעומת זאת, וזאת אני אומר מתוך נסיון ומתוך מגע עם הקואופראטיבים, במידה שתבואנה הצעות להכנסת אוטובוסים חדשים בקווים מסויי־מים, כדי להקל על המצוקה, הרי אנו נאפשר זאת ללא התנג־דות. אין בידי הבעלים הקיימים לפתור מבחינה זו את כל הבעיות. שותפות הציבור, כפי המוצע, מתכוונת שכל ההשק־עות החדשות שהעיריות תשקענה בענף זה, תשמשנה להגדלת הציוד ולהרחבת השירותים, לא כדי לשמש פיצוי למישהו.

לדעתי יש בתכנית האמורה כמה נתונים חשובים מאוד לתועלת הציבור ולטובתו. האפשרות של שותפות בין הרשות המקומית מובלטת לעת־עתה לגבי מחוז אחד, בו מקיף השי־רות של „דן" מספר מסויים של רשויות ואין בו שירותים מקומיים אחרים. לגבי חברות אחרות, יהיה צורך לחפש פת־רונות דומים לשותפות ציבורית עם בעלי המשק.

לעת עתה נתונה ההצעה לטיפול, דיון ובירור, ועדיין אי־נני יכול להודיע אם הצעה זו תתקבל ואם תתקבל בתנאים אלה או אחרים, ואם בסופו של דבר לא יתברר שאין הצעה מוסכמת.

לא מן הנמנע שהצעה זאת לא תבוצע. אז תעמוד הש־אלה לפני הממשלה והכנסת, אם יש לחפש דרכים מתאימות יותר ויעילות יותר כדי לתקן את הליקויים הקיימים. ובלי ספק אפשר יהיה אז לחפש דרכים אלו שהכנסת תחשוב לנכון לנקוט בהן. אבל אינני רואה את התועלת האפשרית בדיון כללי בבית בענין זה.

הייתי מציע כי במידה שהדבר הזה יביא לידי הסכם, יובא ההסכם הזה לפני סיומו ואישורו לוועדת־הכלכלה של הכנסת או לוועדה אחרת. במקרה שלא יושג הסכם תוך תקו־פה המתקבלת על הדעת, נניח, של שנים־שלושה חדשים, יובא הדבר לידיעת הכנסת, ואז יהיה מקום לדיון בבית, דיון שיהיה על הבעיה בכללותה.

אני מציע, איפוא, אדוני היושב־ראש, כי לא יהיה כאן היום דיון. במידה שיהיה הסכם מוצע לחתימה, יובא לפני חתימתו ולפני סיומו לידיעת ועדת־הכלכלה או לידיעת ועדה מתאימה אחרת, ואינני מתנגד גם שיובא לידיעת הכנסת. אם לא יהיה הסכם תוך תקופה מתקבלת על הדעת, יובא הדבר לידיעת הכנסת, ואז יהיה מקום לדיון.

בנימין אבניאל (תנועת החרות):
האם כוונת השר שלפני שיהיה הסכם מחייב יובא הדבר לדיון בוועדה? אם זוהי הכוונה — אני מסכים.

שר־התחבורה י. ספיר:
אמרתי זאת.

היו"ר י. שפרינצק:
ההצעה מתקבלת.

3. חילול שבת בחברת „אל־על"

היו"ר י. שפרינצק:
אנחנו עוברים להצעה לסדר־היום של חבר־הכנסת לורנץ בדבר חילול השבת בחברת „אל־על".

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):
יושב־ראש נכבד, כנסת נכבדה. אין בדעתי להיכנס הפעם לבעיית החוקים ובאיזו מידה הם הולמים את חוקי התורה. ברצוני לעורר רק את התופעה המוזרה של קיום שני סוגי חוקים במדינה, חוקים שמקפידים על שמירתם וחו־קים הרשומים על־גבי הנייר, אולי למטרת יצוא, כדי להרגיע את דעת הציבור בחוץ־לארץ, ותו לא.

שלמה לביא (מפא"י):
אולי גם דבריך ליצוא.

היו"ר י. שפרינצק:
בשעה כל־כך מאוחרת אין מקום לקריאות־ביניים.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):
לסוג החוקים המקופחים שייכים כל החוקים הבאים כביכול להבטיח את ערכי התורה, את הערכים היחידים שיש לנו בתור עם ישראל. חוקים אלה לא רק ששומרי החוק אינם דואגים לקיומם, אלא שהם בעצמם פורצים אותם בריש גלי. חוקים אלה דומים לחוקים שבאו להגנת היהודים במדינות אנטישמיות, שכולם ידעו כי אמנם צריך לחוקק אותם אבל אין חובה לשמור עליהם.

אזכיר הפעם רק דוגמה אחת; חוק השבת, או לפי שמו הרשמי, חוק שעות העבודה והמנוחה. חברת „אל־על" שהיא חברה ממשלתית, מקיימת את הטיסות ביום השבת כבימי חול, באופן מתוכנן וקבוע. רק לפני זמן קצר פירסמה חברת „אל־על" גילוי דעת אשר בו מודיעה החברה כי היא שומרת בדרך כלל בקפדנות על אי־ביצועו של טיסות המתחילות או מסתיימות בשבת מתוך התחשבות ברגשות הציבור הדתי. „דבר זה מתבטא גם בלוח הזמנים שלנו", כך נאמר בהודעה. והנה לפני לוח הזמנים של „אל־על" ובו כתוב שחור על גבי לבן, או יותר נכון כחול על גבי לבן, שבכל ערב שבת יוצא האוירון ב־2.25 מלונדון ומגיע לניו־יורק בשבת בבוקר. האם זה בבחינת „מחתה פיה ואמרה לא סעלתי עוזל".

בקרב יהודים שומרי שבת בתפוצות כבר נתקבלה הדעה כי כל הרוצה להימנע מחילול שבת עליו להימנע מלנסוע בחברה זו, כלומר, מטיסה בחברה הישראלית בייחידה. היש פאראדוכס גדול מזה? בעצמי נוכחתי לדעת לפני זמן־מה כי בצירייך יצא אווירון בליל־שבת בחצות במקום שהיה צריך לצאת ביום חמישי בערב, והיו כמה אנשים שלא עמדו בנסיון, ובלב כבד, ואולי בפעם הראשונה בחייהם חיללו את השבת בבואם לארץ־ישראל. אחרים שלא רצו לחלל את השבת קיבלו על עצמם שלא לנסוע להבא בחברה הישראלית. וכל זה נעשה כביכול בשם שמירת החוק שנתקבל אפילו על־ידי הכנסת הזאת.

כלום אפשר להגיד שיש כאן מקרה של הערמה על החוק על־ידי העבריין שקשה לתפסו, או שיש כאן התעלמות מצד המצווים על שמירת החוקים בדברים הנוגעים לערכים תורניים.

האוירונים של „אל־על" מחללים את השבת בקביעות. על הרכבת ומפעלים פרטיים אחרים לא איכל לדבר עכשיו, ואעמוד על זה בפעם אחרת.

שר־התחבורה י. ספיר:

הרכבת?

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

כן, הרכבת. גם שם לא הכל בסדר. גומרים את העבודה בשבת, וישנם כאלה שצריכים להשאר שעתיים לאחר העבודה ועליהם לחלל את השבת.

אני שואל: האם יש הבדל בין חוק לחוק?

אני מציע לקיים דיון בכנסת על־מנת לחייב את שר־התחבורה לדאוג לקיומו של החוק. אני משוכנע כי אם הכנסת תחייב את השר לעשות זאת, הוא יקבל את הדבר ברצון. אני מציע לחייב את השר להקפיד על שמירת חוק השבת ולמנוע חילול־שבת בחברת „אל־על" ובכל התחבורה הממשלתית.

שר־התחבורה י. ספיר:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. באשר לשיירותי התחבורה שחבר־הכנסת לורנץ הזכירם, אם יובאו לפני העובדות, בלי ספק אטפל בהן.

אשוב לחברת „אל־על", אני חייב הסבר. אני יכול לדבר רק על הסדרים הקבועים ולא על מקרים של איחורים ופיגורים שהם נהלת הרבה חברות, וודאי גם החברה שלנו, שהיא צעירה ושבציודה ישנם ליקויים לא קטנים. אין להתפלא על כך שלעתים קרובות מגיע אווירון שהיה צריך להגיע ביום ששי — ביום השבת. לצערי הגדול אין ביכולתי למנוע את הדבר הזה לא על־ידי חוק, לא על־ידי פקודה ולא על־ידי תקנה. אבל המדובר בסידורים הקבועים של החברה, במידה שהם נתונים להחלטה מוקדמת ולרצונם החופשי של מנהלי החברה.

כפי שהוסבר לי בעונת הקיץ התעוררה בעיה אחת: אווירון הטס מניו־יורק ארצה וחזרה לא עזב אף פעם ולא נחת אף פעם בשבת, אלא שבדרכו מניו־יורק, לפי סדר הזמנים, עבר את לונדון בשבת.

שלמה לביא (מפא"י):

זה מותר?

שר־התחבורה י. ספיר:

אינני מקבל עלי להיות הפוסק בענין זה, מאחר שאין לי סמיכות לרבנות. אני יכול רק לקבוע עובדות. את הדבר הזה אי־אפשר היה למנוע במסגרת האווירונים העומדים לרשות החברה.

לצערי הגדול הבעיה המורה, ואני מקווה שנוכל לפתור אותה בקרוב לגבי האווירונים שישנם ברשותנו. במצב הנוכחי פועלים גם עכשיו רק שנים מבין שלושת האווירונים הגדולים של החברה. כי אווירון אחד חייב להיות תמיד בתיקון. בימים הקרובים יגיע ארצה אווירון שנוכש בזמן האחרון, ואשר יאפשר טיסות קבועות של שלושה אווירונים. עם כל התיכנון שבלוח הזמנים, ועם כל הרצון הטוב ואפילו ההוטה למנוע כל נחיתה וטיסה בשבת, הדבר הוא בלתי אפשרי במסגרת פעולתם של שני אווירונים בלבד, אלא אם נבטל טיסה שלמה לניו־יורק. ביטול טיסה אחת מבין שתים, פירושה כמעט הפסד טוטאלי של החברה הזאת, כי הנזק הוא הרבה יותר גדול מאשר הפרופורציה המספרית. כדי למנוע סיכון של אפשרות נחיתה מאונס או בפיגור, לא ראיתי לעצמי לעת עתה שום הצדקה מוסרית או ענינית להציע לחברה או להטיל עליה, במידה שהממשלה אחראית לה, לבטל טיסה שלמה עקב נימוק זה. במידה והליקויים הקיימים ניתנים לתיקון, הרי כמובן שיש לתקנם. אולם עם קבלת האווירון הרביעי והבטחת טיסה של שלושה אווירונים בפועל (זהו ההסבר שקיבלתי מן החברה, ואני נותה לקבלו), אפשר יהיה לסדר את הטיסות כך, שבשום מקרה — פרט למקרה אונס יוצא מן הכלל — לא יטוסו מכאן לניו־יורק ומניו־יורק הנה, וגם לא תהיה שום נחיתה במקום כלשהו בדרך ביום השבת. הדבר בלתי אפשרי כיום, לפי לוח הזמנים.

כפי שאמרתי, נעשה מאמץ זה ובימים הקרובים יתקבל האווירון הרביעי, לפי ההסבר שניתן לי אני מוכן לומר כי החל מהראשון לאפריל בערך, עם התחלת טיסות הקיץ, אפשר יהיה למנוע כל מקרה של נחיתה או המראה בשבת, כתוצאה מן השינוי הזה. אני מוכן להודיע כי המאמצים של חברת „אל־על" מכוונים למניעת המקרים שעליהם מתאונן חבר־הכנסת לורנץ. בעיה זו הועלתה גם בוועדת־הכספים של הכנסת, והזמנתי להופיע לפניה ולמסור הסברים על אותו ענין. גם בפני ועדת־הכספים מסרתי דברים אלה. ואם זכרוני אינו מטעני הרי רשאי אני לומר כי ועדת־הכספים של הכנסת קיבלה את ההודעה הזאת.

אליהו משה גנחובסקי (הפועל המזרחי):

שם מסרת הודעה אחרת, שפרט למקרה של „פורס מאז'ר", לא תהיינה טיסות בשבת.

שר־התחבורה י. ספיר:

אני חוזר ומודיע שקיבלתי את הודעת החברה באמון ובבטחון, שמיד כאשר יתווסף עוד אווירון אפשר יהיה למנוע כל נחיתה בשבת, פרט, למקרה של אונס. על יסוד הסבר זה החליטה ועדת־הכספים להסתפק בהודעתי זו.

לאור האמור אני חושב כי אין לעת־עתה מקום לעריכת דיון במליאת הכנסת על נושא זה. לדעתי אין גם מקום להעביר את הענין לדיון בוועדה זו או אחרת של הכנסת. משום כך, היות והקונסטיטוציה של הבית אינה מאפשרת לי להציע פורמולה אחרת, אני נאלץ להשתמש בפורמולה המקובלת, ולבקש להסיר את ההצעה מסדר־היום לאור ההסבר שנתתי.

היו"ר י. שפרינצק:

ישנן שתי הצעות, האחת — להעמיד את הצעתו של חבר־הכנסת לורנץ לדיון בכנסת, והשניה — הצעת השר להסיר את ההצעה מסדר־היום.

ה צ ב ע ה

ההצעה להסיר את הענין מסדר־היום נתקבלה.

היו"ר י. שפרינצק:

הישיבה הבאה ביום ב' בשעה 16.00.

הישיבה ננעלה בשעה 13.40.

נ ס פ ח ו ת

א. סדר־היום לישיבות שמ"ז — ש"נ

א. שאילתות.

ב. חוק אגרות מדינת ישראל (מילווה הפיתוח), תשי"ד — 1954 (קריאה ראשונה).

ג. סיום הדיון על חוק נפקדים (הפסקת התיישנות), תשי"ד — 1954 (קריאה ראשונה).

ד. חוק להארכת תוקף של תקנות־שעת־חירום (עבירות תנועה — דין חיילים), תשי"ד — 1954 (קריאה שניה וקריאה שלישית).

ה. המצב בחקלאות, בעיית השיווק ותיכנון ההתיישבות.

ו. חוק לתיקון פקודת העדות, תשי"ד — 1954 (קריאה ראשונה).

ז. חוק גימלאות לשרים, תשי"ד — 1954 (קריאה ראשונה).

ח. חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות נגד המדינה), תשי"ד — 1954 (קריאה ראשונה).

ט. חוק לתיקון פקודת בתי־משפט (הוראות מעבר), תשי"ד — 1953 (קריאה ראשונה).

י. הצעות לסדר־היום.

ב. הצעות לסדר־היום לישיבות שמ"ז — ש"נ

467. ש. לורנץ (אגודת ישראל): חילול שבת בחברת „אל על".

468. ש. לורנץ (אגודת ישראל): הודעת הממשלה על בעיית החזיר.

469. ב. אניאל (תנועת החרות): הסדר ציבורי לתחבורה ציבורית.

482. י. רפאל (הפועל המזרחי): המכשולים בהפצת הספר העברי.

486. ש. זיסמן (הציונים הכלליים): התפשטות כתבי־העת הלועזיים במדינה.

492. מ. סנה (סיעת־שמאל): מניעת התייקרות נוספת של מצרכים חיוניים.

494. י. בדר (תנועת החרות): הצעת חוק לתיקון חוק הבחירות לכנסת.

495. א. וילנסקה (מק"י): גל חדש של יוקר המחירים.

ג. הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות־שעת־חירום (עבירות תנועה — דין חיילים), תשי"ד — 1954

1. הארכת תוקף

תקפן של תקנות־שעת־חירום (עבירות תנועה — דין חיילים), תש"ט — 1959 [1], בתיקונים המפורשים בתוספת לחוק זה, מוארך בזה עד יום ו' בטבת תשט"ו (31 בדצמבר 1954).

2. הוראת מעבר

ההוראות הכלולות בתקנות 5(ב) ו־6 לתקנות האמורות, כפי שתוקנו בחוק זה, יחולו גם על עבירה שנעברה לפני תחילת תקפו.

3. תחילת תוקף

תקפו של חוק זה הוא מיום כ"ה בטבת תשי"ד (31 בדצמבר 1953).

תוספת
(סעיף 1)

1. תיקון התקנות

תקנות־שעת־חירום (עבירות תנועה — דין חיילים), תש"ט — 1949, יתוקנו כך:

(1) תקנה 5 תסומן כתקנת משנה (א) לתקנה 5, ואחריה תבוא תקנת משנה זו:

„(ב) אדם שהיה חייל וחדל מהיות חייל, וכן אדם הנמנה עם כוחות המילואים של הצבא, שעברו עבירת תנועה בזמן שירותם בצבא, יהיה בית־דין לעבירות תנועה מוסמך לשפטם על עבירה זו באותם התנאים והסייגים שבית־דין מחוזי או בית־דין מיוחד על־פי תקנה 3ב או 3ג של החוקה מוסמך לשפטם עליה".

(2) בתקנת משנה 6(א) —

(א) במקום המלים „כלי רכב צבאי" בכל מקום שהן מופיעות, יבואו המלים „כלי רכב, בין צבאי ובין אחר,";

(ב) במקום המלים „מאסר עד עשרים ואחד יום" יבואו המלים „מאסר עד שלושים וחמשה ימים";

(3) אחרי תקנה 11, יבואו תקנות אלה:

„11א. מחילת עונש

מי שנדון על־ידי בית־דין של דן יחיד, רשאי ראש המטה למחול לו את העונש שהוטל עליו או חלק מן העונש או להחליף את העונש שהוטל עליו בעונש קל יותר.

11ב. תחולתן של תקנות נוספות

תקנות 175 ו־176 של החוקה יחולו על בתי־דין לעבירות תנועה בתיאומים אלה:

(1) במקום המלים „בית־דין של הצבא" קרי „בית־דין לעבירות תנועה".

(2) במקום תקנת משנה (ה) שבתקנות אלה קרי בשתיהן —

„(ה) בתקנה זו —„אב בית־דין", לרבות שופט תנועה היושב בבית־דין של דן יחיד".

---

1. ס"ח 30, תש"י, עמ' 36.

ד. הצעת חוק לתיקון חוק הבחירות לכנסת, תשי"ד — 1954

(הוגשה על־ידי חבר־הכנסת י. בדר)

לחוק הבחירות לכנסת השניה, תש"א — 1951, יצורף אחרי הסעיף 73, סעיף זה :

74. (1) לא הורכבה ממשלה בהתאם לחוק המעבר, תש"ט — 1949, תוך חדשיים מיום התפטרות ממשלה או לא התחילה ממשלה שהורכבה בהתאם לחוק לכון תוך החדשיים הנ"ל, יכריז נשיא המדינה על בחירות לכנסת;

(2) ההכרזה תפורסם ברשומות תוך המישה ימים אחרי שהנשיא חתם עליה.

(3) יום הבחירות לכנסת, לפי סעיף זה, יהיה — כל עוד הכנסת לא קיבלה חוק אחר בנידון — היום השלישי בשבוע הראשון בחודש הרביעי אחרי החודש בו פורסמה ההכרזה הנ"ל ברשומות; ואם חל יום זה בחג או בערב חג — יום החול הקרוב לאחר גמר החג.

(4) תקפו של סעיף זה הוא בנוגע לבחירות לכנסת שלישית ולכל כנסת שאחריה, כל עוד הכנסת לא קיבלה חוק אחר בנידון.

דברי הסבר

המשבר הממשלתי, שהתחיל למעשה בתחילת החודש אוקטובר 1953, נמשך, וחבר־הכנסת משה שרת, שהנשיא הטיל עליו להרכיב ממשלה חדשה לפני חודש ימים, לא הצליח בתפקידו ואיננו עושה מאמצים מתקבלים על הדעת כדי למלא אחרי חובתו, וגם לא הודיע לנשיא על כשלונו. וקיים קשר בין הזנחה זו לבין העובדה שהוא גם מ"מ ראש הממשלה שהתפטרה ובאופן „זמני" ממשיכה בתפקידיה, ללא אחריות פוליטית, קולקטיבית או אינדיבידואלית.

מצב זה פוגע קשות בכבוד המדינה ובטובתה, ובכן דרוש סאנקציה חוקית שתגביל תקופת משבר ממשלתי באופן מתקבל על הדעת ותעניק לנשיא המדינה זכות ותובה אחרי תום תקופה כזו על בחירות חדשות.

ה. מסקנות מישיבות הוועדה המשותפת לוועדה לחינוך ותרבות ולוועדת הכספים מיום כ"ג בטבת תשי"ד — 29 בדצמבר 1953, בענין הטכניון

א. הוועדה המשותפת ממליצה לשרי משרד האוצר ומשרד החינוך והתרבות על „שחרור" הכסום של 105,000 ל"י שהוקפא מסכום ההקצבה לטכניון העברי בחיפה.

(ה ע ר ה : המלצה זו של הוועדה חלה על שחרור כל הסכום של 300,000 ל"י שהוקפא על־ידי משרד החינוך והתרבות מתוך ההקצבה למוסדות החינוך הגבוה במדינה).

ב. הוועדה רשמה לפניה את ההבטחה המחייבת של ההנהלה והוועד המנהל של הטכניון בדבר פתרון חיובי ומהיר של המנזה (מטבח הסטודנטים) ואת הבטחתם לעשות מאמצים עליונים לגייס במשך שנת־הלימודים הזאת את הסכום של 20,000 ל"י למטרת שיכון לסטודנטים. כמו כן רשמה הוועדה לפניה את החלטת הועד המנהל של הטכניון לקבוע בשנת־הלימודים הזאת את הסכום של 50,000 ל"י כקרן הלוואות לסטודנטים נזקקים, לזמנים ארוכים, שיוחזרו על־ידם לאחר שיגמרו את חוק לימודיהם ויעמדו מבחינה כלכלית ברשות עצמם.

ג. הוועדה פונה להנהלת הטכניון ולאגודת הסטודנטים במשאלה לחדש ללא דיחוי את הלימודים בטכניון.

ד. הוועדה קיבלה לתשומת־לבה את הודעתו של ממלא מקום יושב־ראש הוועדה לחינוך ותרבות, כי הוועדה לחינוך ותרבות תדון באחת מישיבותיה הקרובות בדבר, אם היא רואה עצמה מוסמכת לטפל בתקנון אקדמאי של הטכניון.

הצעות מיעוט

הצעת חבר־הכנסת א. צ י ז ל י נ ג :

הוועדה מציינת בדאגה את המצב הכספי והתקציבי הקשה של הטכניון, והיא רואה צורך כי יימצאו מקורות ציבוריים נוספים ותגדל עזרת המדינה להחזקתו ולפי־תוחו של המוסד הטכני הגבוה של המדינה.

הוועדה מציינת בדאגה את מצבם של תלמידי הטכניון, אשר ברובם הגדול אין ידם משגת להתקיים בזמן לימודיהם, נופלת עליהם מעמסה כבדה של הוצאות והכרח לעבודה קשה בשכר. הוועדה רואה צורך לעורר מאמץ ציבורי וממשלתי, לשם יצירת אפשרויות של לימוד ולהקלת תנאי הלימוד לסטודנטים חסרי אמצעים.

הוועדה מקבלת את ההחלטות הבאות :

א) הוועדה פונה להנהלת הטכניון לחדש מיד את הלימודים, על־מנת ששאלות שנתעוררו, הן בנוגע לתקציבו של הטכניון בכלל והן בשאלות שעוררו התלמידים, תבוררנה תוך כדי המשכת לימודים, במשך חודש ינואר.

ב) הוועדה רואה לנכון, כי הטכניון יזכה בשער מלא של 1.800 ל"י הדולר, תמורת : כספים שנתרמים בחוץ־לארץ לטובת הטכניון. עד להנהגת שער כזה נתבעת הממשלה להפשיר את אותו החלק מתקציבו המאושר של הטכניון שהוקפא, ולהעמיד לרשות הטכניון תוך חודש ינואר 1954 את הסכומים היחסיים המתאימים.

ג) הוועדה מבקשת את הנהלת הטכניון, בהשען על הודעותיו, להבטיח תוך חודש ינואר 1954 את הסכומים הדרושים להקלת מצבם של הסטודנטים :

1) 5,000 ל"י למנזה;

2) 20,000 ל"ל לצרכי שיכון ;

3) השלמת הסכום לקרן הלוואות לסטודנטים חסרי אמצעים כדי 50,000 ל"י לשנה.

ד) תוך חודש ינואר 1954 תפעלנה שתי ועדות־משנה: 1) ועדת־משנה מטעם ועדת החינוך, שתחווה דעתה להנהלת הטכניון בשאלת התקנון. 2) ועדת־משנה מטעם ועדת הכספים, שתחווה דעתה בשאלת שכר־הלימוד ותנאי דירוגו.

הצעת חבר־הכנסת ח. א ר י א ב :

להמליץ על השגת סך של 75,000 ל"י הדרושים לשם רכישת המנזה, להטבת תנאי הדיור וקרן הסטיפנדיות.

הצעת חבר־הכנסת א. ב ר מ ן :

א) בקשר לשכר־הלימוד — ועדה זו ממליצה על תוספת מיוחדת לתקציב החינוך לשם כיסוי של הסכום הקשור בהעלאת שכר־הלימוד, בערך סך של 50,000 — 60,000 ל"י.

ב) אשר לתקנון הלימודים, דוחה הוועדה את העברת הענין לועדה לחינוך ותרבות.

ג) ועדת המשנה דורשת מהנהלת הטכניון להפסיק את ההשבתה תיכף ומיד.

סיכום הישיבות

ישיבה שמ"ז (כ"ט בטבת תשי"ד — 4 בינואר 1954)

היו"ר — י. שפרינצק.

א. ד. בר־רב־האי (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על חילופי־גברי בוועדת השירותים הציבוריים.

ב. שר־האוצר ל. אשכול השיב לשאילתות בדבר : חלקם של השכירים בתשלומי מס־ההכנסה ; תשלום המשכורת לעובדי המדינה ; פיתוח התעשיה בירושלים ; אשראי במטבע־חוץ לשם יבוא חמרי־גלם לתעשיית הנעליים ; הפיגורים בתשלומי המקדמה למס־ההכנסה ; ההכנסה ממילוה־החובה ; ביסול הפטור מתשלומי מכס לאגודת „תומכי אחים" ; שיעור הריבית בבאנקים ; ניכויי מס־ההכנסה מפועלי הייעור בצפת ; המכס על חומר הגלם לתעשיית הסרטים.

ג. בסיום הדיון (קריאה ראשונה) בחוק הנפקדים (הפסקת התיישנות), תשי"ד—1954, השתתפו : א. חביבי, א. רובין, שר־האיצר ל. אשכול ושר־המשפטים פ. רוזן השיבו למתווכחים.

הוחלט : להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ד. ז. ארן (בשם ועדת־החוץ־והבטחון) הביא לקריאה שניה את החוק להארכת תוקף של תקנות־שעת־חירום (עבירות תנועה — דין חיילים), תשי"ד—1954.

הוחלט : לקבל את החוק.

ה. שר־האוצר ל. אשכול הביא לקריאה ראשונה חוק אגרות מדינת־ישראל (מילווה הפיתוח), תשי"ד—1954. בוויכוח השתתפו : י. פורדר, מ. נורוק, ח. אריאב, א. ציזלינג, א. מ. גנחובסקי, א. הרצפלד.

ישיבה שמ"ח (כ"ט בטבת תשי"ד — 4 בינואר 1954)

היו"ר — ז. שפר.

בהמשך הדיון בחוק אגרות מדינת ישראל (מילווה הפיתוח), תשי"ד—1954, השתתפו : א. וילנסקה, י. בדר, מ. סנה, ש. דיין, ג. פלש, א. אלטמן, א. כהן, שר־האוצר ל. אשכול השיב למתווכחים.

הוחלט : להעביר את החוק לוועדת־הכספים.

ישיבה שמ"ט (א' בשבט תשי"ד — 5 בינואר 1954)

היו"ר — י. קליבנוב.

א. השרים השיבו לשאילתות בדבר : תקופת התמחותם של בוגרי הפאקולטה למשפטים ; עריכת קובץ חדש של תקנות התעבורה ; התחבורה בין חיריה ובין רמת־גן

ב. שר־החקלאות פ. נפתלי הרצה על החקלאות וההתיישבות.

ג. שר־המשפטים פ. רוזן הביא לקריאה ראשונה חוק לתיקון פקודת העדות, תשי"ד—1954. בוויכוח השתתפו : י. בדר, ב. ס. ששון, א. מ. גנחובסקי, ד. בר־רב־האי, שר־המשפטים השיב למתווכחים.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ישיבה ש"נ (ב' בשבט תשי"ד — 6 בינואר 1954)

היו"ר — י. שפרינצק.

א. שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין השיב לשאילתות בדבר : מחיר החלב ; מחיר העופות הנמכרים לבתי־ההארחה ; מינויו של י. בן־דוד כמפקח על המחירים בחיפה ; ביצועו של החלטות הממשלה בענין גידול חזירים ; מנות הבשר לתושבים.

ב. ש. זיסמן הגיש הצעה לסדר־היום בדבר כתבי־העת הלועזיים. בחילופי הדברים השתתף שר־הפנים י. רוקח.

הוחלט : לדון בהצעה במליאת הכנסת.

ג. י. רפאל הגיש הצעה לסדר־היום בדבר הספר העברי. בחילופי הדברים השתתף שר־החינוך־והתרבות ב. צ. דינור.

ד. י. בדר הגיש הצעה לסדר־היום בדבר חוק לתיקון חוק הבחירות לכנסת, תשי"ד—1954. בחילופי הדברים השתתפו : שר־המשפטים פ. רוזן ו. הררי.

הוחלט : לעבור לסדר־היום.

ה. ש. לורנץ הגיש הצעה לסדר־היום בדבר גידול חזירים. בחילופי הדברים השתתף שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין.

הוחלט : להסיר את ההצעה מסדר־היום.

ו. שר־החינוך־והתרבות מסר הודעה בדבר המצב בטכניון.

ז. מ. סנה וא. וילנסקה הגישו הצעות (נבדלות) לסדר־היום בדבר ההתייקרות. בחילופי הדברים השתתף שר־המסחר־והתעשיה פ. ברנשטיין.

הוחלט : להעביר את הענין לדיון בוועדה שעליה תחליט ועדת־הכנסת.

ח. ב. אבניאל הגיש הצעה לסדר־היום בדבר התחבורה הציבורית. בחילופי הדברים השתתף שר־התחבורה י. ספיר.

ט. ש. לורנץ הגיש הצעה לסדר־היום בדבר חילול שבת בחברת „אל־על". בחילופי הדברים השתתף שר־התחבורה י. ספיר.

הוחלט : להסיר את הענין מסדר־היום.